

چگونگی تخصیص اعتبارات بانک‌های مستقر در استان اصفهان*

محمود نظامی نیا

در این بررسی وضعیت توزیع اعتبارات بانک استان اصفهان از شروع سال اجرای قانون عملیات بانکی بدون ربا در بهمن ۱۳۳۲ تا بهمن ۱۳۴۷ مورد بررسی و تجزیه و تحلیل قرار گرفته است. آمار و اطلاعات و نحوه توزیع اعتبارات هر بانک به تفکیک عقود اسلامی و بخش‌های اقتصادی در پنج گروه طبقه‌بندی شده است. در این مجموعه به منظور دستیابی به چگونگی حجم و نحوه توزیع اعتبارات، نوسان‌های مصرف در بخش‌های مختلف اقتصادی و شناخت مشکلات و موانع موجود در توزیع اعتبارات بانکی استان اصفهان، آمار و اطلاعات گردآوری شده تحت چهار عنوان به تفکیک مورد بررسی قرار گرفته است. یافته‌های این تحقیق مبین آن است که در سطح استان اصفهان، اعتبارات سیستم بانکی به بخش کشاورزی علی‌رغم پایین بودن نرخ آن صرفاً از مسیر بانک کشاورزی پرداخت نشده است و از این لحاظ تخصیص عمل نشده است. همچنین با توجه به صنعتی بودن استان اصفهان، تسهیلات اعتباری کافی در اختیار بخش صنعت قرار نگرفته است. بالاخره در میان کلیه عقود اسلامی، کرئیش کلی بانک‌ها به فروش اقساطی بوده و از سایر عقود استفاده مناسب نشده است.

مقدمه

در آستانه پیروزی انقلاب اسلامی، در نتیجه عوامل متعددی از جمله انتقال سپرده‌ها به خارج توسط سرمایه‌داران وابسته و سلب اعتماد مردم به بانک‌ها، هجوم مردم برای استرداد سپرده‌های خود و لاوصول ماندن مطالبات، بانک‌ها در وضعی قرار گرفته بودند که به‌رغم کمک‌های بانک مرکزی عملیات‌شان متوقف شد و یا خطر ورشکستگی آن‌ها را تهدید می‌کرد. از این رو، شورای انقلاب جمهوری اسلامی تصمیم گرفت از تاریخ هفده خرداد ۱۳۵۸ شبکه گسترده بانکی را برای حفظ حقوق و سرمایه‌های ملی، به‌کار انداختن چرخ‌های تولیدی کشور و تضمین سپرده‌ها و پس‌اندازهای مردم تمام بانک‌های خصوصی را ملی اعلام کند.

* این مقاله برگرفته از طرح تحقیقاتی معاونت امور اقتصادی است که در اداره کل امور اقتصادی و دارایی استان اصفهان انجام شده است. نگارنده وظیفه خود می‌داند به‌این وسیله از مساعدت‌های همکاران در بانک‌های استان اصفهان، معاونت امور اقتصادی و وزارت امور اقتصادی و دارایی، دانشگاه تربیت مدرس و آقایان علیرضا اسماعیلیان، محمدرضا دشتی فیروزآبادی و روبرت بگلریان قدردانی کند.

در آذر ۱۳۵۹ با اعلام حذف بهره و جایگزینی سود ویژه به جای آن و دریافت کارمزد به جای بهره در معاملات بانکی، اقدامات سطحی صورت پذیرفت. این اقدامات به بانک‌ها امکان می‌داد برای جذب سپرده‌های مدت‌دار سودی تحت عنوان سود تضمین شده پرداخت کنند و در صورت کسب سود اضافی نسبت به حداقل سود تضمین شده، در پایان هر سال مبلغی اضافه به سپرده‌گذاران بپردازند. علاوه بر پرداخت حداقل سود تضمین شده به سپرده‌ها به منظور جبران هزینه بانک‌ها نیز مقرر شد کارمزد و حداقل سود تضمین شده برحسب انواع فعالیت‌های اقتصادی بابت تسهیلات اعطایی در نظر گرفته شود. اما این تغییرات نمی‌توانست پاسخگوی انتظارات جامعه از بانکداری اسلامی باشد، لذا پس از مطالعات لازم لایحه حذف بهره و انطباق عملیات بانکی با موازین اسلامی به مجلس شورای اسلامی تقدیم شد و در تاریخ هشت شهریور ۱۳۶۲ تحت عنوان قانون عملیات بانکی بدون ربا تصویب و در تاریخ ده شهریور ۱۳۶۲ به تأیید شورای نگهبان رسید و از اول سال ۱۳۶۳ رسماً به‌مورد اجرا درآمد و اکنون نظام بانکی کشور در قالب عقود اسلامی فعالیت می‌کند. در این مقاله وضعیت توزیع اعتبارات بانکی استان اصفهان در چارچوب عقود اسلامی به منظور دستیابی به اهداف تحقیق مورد بررسی قرار می‌گیرد.

چگونگی روند تسهیلات اعطائی در قالب عقود اسلامی

اجرای قانون عملیات بانکی بدون ربا با استفاده از عقودی که در قانون مذکور یاد شده به تصویب رسید و به اجرا درآمد. بر این اساس، تمام وجوه سرمایه‌گذاری و تسهیلات مالی مربوط به قراردادهای بانکی به متقاضیان از طریق عقود اسلامی اعطا می‌شود. مانده تسهیلات اعطایی بانک‌ها به‌بخش غیر دولتی نشان می‌دهد که کل تسهیلات اعطا شده در ۱۳۶۳ برابر با ۹۷۸۰۰ میلیون ریال بود که با رشد متوسط سالانه برابر با $32/2$ درصد در ۱۳۷۷ به ۴۹۰۹۳۲۸ میلیون ریال رسید و مانده تسهیلات اعطایی در ۱۳۶۳ در استان اصفهان برابر با $13/1$ درصد در کل کشور بود که این نسبت در ۱۳۷۲ به ۷ درصد و در ۱۳۷۶ به $5/8$ درصد کل کشور محدود شد. از ۱۳۶۳ به بعد استفاده از عقود به‌طور یکسان صورت پذیرفته و برخی از عقود بیشتر و برخی کمتر مورد استفاده بانک‌ها بوده است. براساس جدول ۱ ضمیمه، سهم درصد مانده تسهیلات اعطایی از طریق عقد مضاربه در سال‌های دهه ۱۳۷۰ نسبت به دهه ۱۳۶۰ کاهش یافته اما فروش اقساطی پیوسته و در هر سال بالاترین سهم را داشته است. مانده تسهیلات در قالب عقد فروش اقساطی در استان اصفهان بیش از ۵۰ درصد از کل عقود منعقد بین بانک و

متقاضی بوده است. دلیل این امر اولاً به خاطر سهولت استفاده یا هزینه کم کاربرد عقد مزبور است. ثانیاً مراحل اجرائی فروش اقساطی از دیگر عقود کمتر است. ثالثاً عقد فروش اقساطی هم برای اعطای تسهیلات کوتاه مدت با تأمین هزینه‌های جاری و هم برای سرمایه‌گذاری‌های بلند مدت قابل استفاده است. بنابراین، هزینه نسبی کم، مزیت فروش اقساطی، آشنایی قبلی متقاضیان با عقد فروش اقساطی و کاربرد وسیع آن در بازار کالا پیش از تصویب قانون بانکداری جدید باعث شده که عقد مذکور پس از تصویب قانون نیز دارای مقبولیت خاص خود باشد. به این دلیل تقریباً بیشتر از نیمی از تسهیلات مستقیم بانکی به این صورت عرضه می‌شود. برتری دیگر، اعتبارات معاملات فروش اقساطی، نسبت به سایر عقود، این است که معاملات فروش اقساطی عقدی است لازم، در حالی که مضاربه و برخی عقود دیگر عقد جایز هستند.

لازم بودن عقد به این معنا است که هیچ یک از طرفین قرارداد نمی‌توانند تا پایان عقد و بدون توافق طرف دیگر قراض داد را بر هم زنند. طی دوره مذکور معاملات سلف و جعاله و مشارکت مدنی افزایش یافته و مشارکت حقوقی کاهش یافته است، به طوری که در سال‌های ۱۳۷۶ و ۱۳۷۷ بانک‌ها هیچ گونه معامله‌ای از طریق مشارکت حقوقی انجام نداده‌اند. در استان اصفهان عقود اسلامی مربوط به سرمایه‌گذاری مستقیم توسط بانک‌ها انجام نیافته و مانده تسهیلات اعطایی مربوط به قرض‌الحسنه هر چند در سال‌های اخیر افزایش یافته ولی سهم آن در کل تسهیلات اعطایی بیشتر از ۳ درصد نبوده و سهم اندکی در مانده تسهیلات اعطایی بانک‌های استان اصفهان دارا است. اگر فرض کنیم نسبت روند وصول مطالبات بابت تسهیلات اعطایی از طریق عقود اسلامی در سال‌های ۱۳۶۳ تا ۱۳۷۷ تغییری نکرده، افزایش مانده تسهیلات عقود نشان‌دهنده عرضه بیشتر وجوه از طریق آن عقود است. در مجموع، بانک‌ها عقود فروش اقساطی، مشارکت مدنی، سلف و جعاله را متناسب‌تر با نیازهای متقاضیان از سایر عقود برای ارائه خدمات دریافتی و عقود، مشارکت حقوقی، قرض‌الحسنه و خرید دین را به نسبت کمتری از سایر عقود به کار برده‌اند.

عقود اسلامی پیشنهاد شده در قانون بانکداری را می‌توان براساس تعیین مبلغ و درآمد قابل حصول با درصد آن تقسیم‌بندی کرد. عقود نظیر فروش اقساطی یا اجاره به شرط تملیک در زمان قرارداد مشخص می‌شوند و قیمت نسبی کالا خواه اقتصادی یا غیر آن بر توافق اولیه اثر نمی‌گذارد و نرخ سود پیش‌بینی شده با آنچه تحقق یافته برابر است و سایر عقود فاقد این امتیازات هستند. از لحاظ دیگر، تمام عقود برای فعالیت‌های کوتاه مدت و بلند مدت مورد استفاده قرار می‌گیرند، چه به شکل فردی منعقد شوند و

چه به شکل گروهی، با شخص حقیقی یا اشخاص حقوقی؛ در هر صورت عقد معمولاً با یک قید فعالیت خاص تناسب دارد. مثلاً شرکت مدنی کاربرد نسبتاً وسیعی دارد و در عین حال جانشین معاملات دیگر نمی‌شود و یا مضاربه در مشارکت‌های بازرگانی کاربرد وسیعی دارد. البته برخی از عقود را ممکن است با تلاش زیاد جانشین برخی دیگر ساخت، اما این جانشینی به هر حال کامل نیست و مطلوبیت کاربرد عقود مختلف متفاوت است.

باید توجه داشت هر عقد جدید با پیشنهادی که شرایط کلی صحت عقد را دارا باشد قابل استفاده بانک‌ها است، مشروط بر این که قبلاً در شورای پول و اعتبار مطرح شود و مورد تصویب قرار گیرد. به‌طور کلی هر عقدی دارای محدودیت‌هایی نیز هست. زیرا هر عقد شامل مجموعه ضوابط خاصی است که باید همگی هنگام انعقاد آن رعایت شوند. این آیین‌نامه‌ها کاربرد آن عقد را در استان اصفهان محدود کرده است. فعلاً جعاله در بانک کشاورزی فقط برای فعالیت‌های بلند مدت به کار می‌رود و در سایر بانک‌ها مشارکت مدنی به سه نوع متفاوت تولیدی، بازرگانی و خدماتی تبدیل شده است. مشخص است که محدودیت‌های زیاد از کارایی عقود می‌کاهد و بر مطلوبیت آن‌ها در استان اثر می‌گذارد.

رضع اعتباری بانک‌ها در استان اصفهان از ۱۳۶۳ تا ۱۳۷۰ به گونه‌ای بود که توسط بانک مرکزی برای هر بانک در سرکز سقف اعتباری مشخص می‌شد. آن بانک این سهم را به استان‌ها انتقال می‌داد.

به عبارت دیگر، مشخص می‌شد چه میزان اعتبار باید تزریق کنند. از ۱۳۷۰، براساس سیاست‌های پولی، هر بانکی می‌تواند به هر میزانی که پس‌انداز جذب می‌کند، بعد از کسر الزامات قانونی، همه آن را برای رفع نیازمندی‌های سرمایه‌ای سایر بخش‌ها به عنوان تسهیلات ارائه کند. بدین صورت، بانک‌ها اگر بخواهند سرمایه کافی برای بخش‌های مختلف داشته باشند - و تزریق کنند - مجبورند از منابع مالی خود مردم جمع‌آوری کنند و آن‌ها را در اختیار متقاضیان قرار دهند. در این حالت تورم‌زا، تزریق پول کاهش می‌یابد.

از ۱۳۷۰ که نرخ سود سپرده‌ها و نرخ سود تسهیلات اعطایی تغییر کرد، نتیجه کاملاً مثبتی داشت. به‌طوری که سپرده‌های بلند مدت در استان اصفهان ۳۶/۶ درصد رشد داشت. بالا بودن رشد این سپرده‌ها نشان‌دهنده تأثیر مثبت افزایش نرخ سود سپرده است و آثار منفی آن افزایش نرخ تسهیلات اعطایی بانک‌ها بوده که تا حدی منجر به افزایش قیمت‌ها شده است. با توجه به مراتب یاد شده، تسهیلات اعطایی بانک‌ها هنوز

ارزان‌ترین پول‌ها است، لذا میزان تقاضا نسبت به عرضه هنوز بسیار زیاد است. به همین دلیل، تمام مشکلات اداری به اعطای تسهیلات مربوط می‌شود. زیرا وقتی ما نرخ کالایی را بسیار پایین‌تر از نرخ واقعی تعیین کنیم، باید آن را توزیع اداری کنیم و وقتی توزیع اداری شود، چون متقاضیان آن زیادند، در نتیجه مجبور می‌شویم که آن را به صورت سهمیه توزیع کنیم.

اعتبارات توزیع شده بانک‌ها به تفکیک بخش‌های اقتصادی (الف) بخش کشاورزی

تجربیات پس از ادغام بانک‌ها باعث شده تا در مجموع بافت اعتباری سیستم بانکی نسبت به قبل تا حدودی بهتر شود. تا قبل از برنامه اول توسعه اقتصادی، اجتماعی و فرهنگی نیمی از اعتبارات و تسهیلات اعطا شده را بخش بازرگانی و خدماتی شامل می‌شد و به بخش کشاورزی در ۱۳۶۳ فقط ۴/۹ درصد کل اعتبارات سیستم بانکی اعطا شد و تا قبل از برنامه اول در حالی که اعتبارات بخش بازرگانی کاهش می‌یافت و بانک‌ها بیشتر در جهت حمایت از تولیدات داخلی تسهیلات پرداخت می‌کردند، بخش کشاورزی برخورداری بیشتری از وام‌ها کسب کرد، به طوری که در ۱۳۶۸ سهم اعتبارات اعطا شده به بخش کشاورزی به ۱۳/۸ درصد افزایش یافت و این بیشترین سهمی بود که طی این دوره بخش کشاورزی از آن برخوردار بوده است، در حالی که بخش کشاورزی در این استان از قدرت جذب اعتباری بیشتری برخوردار است. مطابق جدول ۲ ضمیمه نحوه فعالیت‌های اعتباری بانک‌ها به طور مقایسه در بخش‌های مختلف اقتصادی به خصوص بخش کشاورزی نشان می‌دهد که در ۱۳۶۴ بانک کشاورزی با توجه به این که بانک تخصصی این بخش اقتصادی است، مبلغ ۶۳۳۶ میلیون ریال یا حدود ۵۵ درصد کل مانده اعتبارات بخش کشاورزی استان اصفهان را شامل گردید. بانک صادرات در میان بانک‌های تجاری با پرداخت مبلغ ۳۹۷۹ میلیون ریال ۳۴/۹ درصد کل مانده اعتبارات این بخش را در استان تشکیل می‌داد. سایر بانک‌ها عبارت‌اند از بانک ملت با پرداخت ۵۳۶ میلیون ریال (حدود ۴/۷ درصد)، بانک تجارت با پرداخت ۴۳۸ میلیون ریال (حدود ۳/۸ درصد)، بانک ملی با پرداخت ۲۲ میلیون ریال (حدود ۰/۲ درصد)، بانک سپه با پرداخت ۹۴ میلیون ریال (حدود ۰/۸ درصد)، و بانک رفاه کارگران بدون پرداخت، به ترتیب بیشترین سهم در مانده کل اعتبارات پرداخت شده در استان اصفهان را داشته‌اند.

در ۱۳۶۸ سهم اعتبارات اعطایی بخش کشاورزی از ۷/۹ درصد در ۱۳۶۴ به ۱۳/۸

درصد در این سال افزایش یافت. ولی روند توزیع اعتبارات بانک کشاورزی هر چند از افزایش نسبی برخوردار بود ولی حجم آن در کل پرداخت اعتبارات بخش کشاورزی استان به ۱۸۶۵۴ میلیون ریال رسید که حدود ۲۹/۹ درصد کل اعتبارات بخش کشاورزی استان را شامل گردید.

بدین ترتیب، سهم اعتبارات پرداخت شده به وسیله این بانک از ۵۵ درصد در ۱۳۶۴ به ۲۹/۹ درصد کاهش یافت. بانک صادرات با پرداخت ۲۷۵۳۳ میلیون ریال حدود ۴۴/۲ درصد کل اعتبارات اعطایی این بخش را شامل گردید. بانک ملی با پرداخت ۷۵۷۷ میلیون ریال ۱۲/۱ درصد، بانک سپه با پرداخت ۵۳۵۸ میلیون ریال ۸/۶ درصد، بانک ملت با پرداخت ۲۱۷۶ میلیون ریال حدود ۳/۵ درصد، بانک تجارت با پرداخت ۹۴۰ میلیون ریال حدود ۱/۵ درصد، بانک رفاه کارگران با پرداخت ۱۳۴ میلیون ریال حدود ۰/۲ درصد کل مانده اعتبارات بخش کشاورزی استان اصفهان را به ترتیب شامل گردیدند.

طی برنامه اول توسعه بانک کشاورزی بر حجم تسهیلات اعطایی خود افزود، به طوری که در این مدت مانده تسهیلات اعطایی آن بانک از ۱۸۶۵۴ میلیون ریال به ۹۵۸۰۱ میلیون ریال در ۱۳۷۲ رسید که از رشد متوسط سالانه برابر با ۵۰/۵ درصد در سال برخوردار بوده است. طی این برنامه سهم اعتبارات اعطایی این بانک به کل تسهیلات اعطا شده در استان اصفهان از ۲۹/۹ درصد به ۴۷/۷ درصد افزایش یافت. بدین ترتیب، این بانک توانست با توجه به تخصیصی بودنش بر حجم اعتبارات خود بیافزاید و از توانمندی لازم برخوردار شود.

بانک صادرات استان اصفهان طی برنامه اول توسعه حجم مانده اعتبارات پرداختی به بخش کشاورزی را افزایش داد و تا سال پایانی برنامه اول پرداخت اعتبار خود را با رشد متوسط سالانه ۲۱/۸ درصد از ۲۷۵۳۳ میلیون ریال به ۶۰۵۶۴ میلیون ریال رساند و سهم این بانک در کل اعتبارات پرداخت شده به بخش کشاورزی از ۴۴/۱ درصد به ۳۰/۱ درصد محدود گردید.

بانک سپه طی برنامه اول توسعه اقتصادی مانده اعتبارات اعطایی به بخش کشاورزی را از ۵۳۵۸ میلیون ریال با رشد متوسط سالانه برابر با ۴۳/۷ درصد به ۲۲۸۹۲ میلیون ریال رساند و سهم این بانک نسبت به کل اعتبارات اعطا شده به این بخش از ۸/۶ درصد به ۱۱/۵ درصد افزایش یافت.

بانک ملت نیز طی برنامه اول توسعه اقتصادی، مانده عملیات اعتبارات اعطایی به بخش کشاورزی را از ۲۱۷۶ میلیون ریال در ۱۳۶۸ به ۱۳۳۶۳ میلیون ریال افزایش داد که

از رشد متوسط سالانه برابر با $57/4$ درصد برخوردار بود و سهم این بانک به کل مانده اعتبارات اعطایی این بخش از $3/5$ درصد در 1368 به $6/7$ درصد در 1372 بالغ گردید. در 1372 بانک‌های ملی، تجارت و رفاه کارگران به ترتیب سهمی برابر با $1/8$ درصد، $1/8$ درصد و $0/4$ درصد در کل تسهیلات اعطایی به بخش کشاورزی استان اصفهان داشته‌اند.

بدین ترتیب، بانک کشاورزی به تنهایی در 1372 برابر $47/7$ درصد کل اعتبارات و سه بانک تجاری شامل بانک صادرات، بانک سپه و بانک ملت جمعاً $48/3$ درصد کل اعتبارات این بخش و بقیه بانک‌ها 4 درصد دیگر را تشکیل داده‌اند. در 1377 مانده اعتبارات اعطایی بانک کشاورزی به 232435 میلیون ریال رسید که نسبت به سال قبل از آن حدود $26/7$ درصد افزایش داشت و حدود $35/5$ درصد کل اعتبارات اعطایی این بخش را شامل گردید. کاهش سهم نسبی این بانک از 1372 تا 1377 ناشی از افزایش فعالیت بانک‌های تجاری در اعطای تسهیلات به بخش کشاورزی بوده است.

بانک صادرات در 1377 برابر با 243777 میلیون ریال مانده اعتبارات اعطایی داشت که نسبت به سال قبل از آن حدود $43/9$ درصد افزایش یافت و سهمی برابر با $37/2$ درصد کل تسهیلات اعطایی این بخش را دارا بوده است.

بانک ملت در 1377 معادل 113685 میلیون ریال مانده اعتبارات اعطایی به بخش کشاورزی داشت که نسبت به سال قبل آن $172/5$ درصد افزایش داشت و $17/3$ درصد کل مانده تسهیلات اعطایی این بخش را شامل گردید.

تسهیلات اعطایی بانک ملی در 1377 با $12/5$ درصد افزایش 9944 میلیون ریال رسید که سهمی برابر $1/5$ درصد در کل تسهیلات اعطایی به بخش کشاورزی داشته است.

در سال مذکور بانک سپه 31410 میلیون ریال، بانک تجارت 16815 میلیون ریال، بانک رفاه کارگران 7134 میلیون ریال به ترتیب $4/8$ درصد، $2/6$ درصد و $1/1$ درصد سهم در کل تسهیلات اعطایی بخش کشاورزی استان اصفهان داشته‌اند.

موضوع مهم دیگر لزوم کنترل و نظارت وام‌های بانک کشاورزی است، زیرا هر چند اعتبارات به کشاورزان پرداخت می‌شود ولی رقم قابل توجهی از این وام‌ها در بخش کشاورزی به مصرف نمی‌رسد. با توجه به ساختار بانک کشاورزی این بانک نمی‌تواند یک رابطه درست بین خود و کشاورزان ایجاد کند، زیرا محل فعالیت بانک در شهرستان اصفهان و محل فعالیت کشاورزان نقاط گوناگون استان است. دور بودن این دو محل

فعالیت از یکدیگر مسائل و مشکلات زیادی را هم برای بانک و هم برای کشاورزان به وجود آورده است و به نظر می‌رسد باید این بانک برای کنترل و نظارت بیشتر بر حجم مبادلات و بر تعداد شعبات خود در روستاها اقدام به عمل مؤثر کند که تا حدودی این امر به اجرا در آمده است، و به عبارتی شعبات بانک به روستا برده شده تا رابطه نزدیک بین کشاورزان و بانک برقرار شود، رابطه‌ای که مسئله کنترل و نظارت بر اعتبارات بانکی را تسهیل کند. برای روشن شدن مسئله بهتر است به سپرده‌هایی که بانک جذب کرده است توجه کرد. در ۱۳۶۴ میزان سپرده‌های جذب شده توسط بانک کشاورزی برابر با ۳۰۰ میلیون ریال بوده که در ۱۳۶۸ به ۲۲۸۲ میلیون ریال و در ۱۳۷۲ به ۱۶۹۹۸ میلیون ریال رسیده و به‌طور کلی، رشد متوسط سالانه برابر با ۶۵/۶ درصد داشته است و میزان تسهیلات پرداخت شده در ۱۳۶۴ برابر با ۶۳۳۶ میلیون ریال، در ۱۳۶۸ برابر با ۱۸۶۵۴ میلیون ریال، و در ۱۳۷۲ برابر با ۹۵۸۰۱ میلیون ریال بوده است. رشد متوسط سالانه اعتبارات و تسهیلات واگذاری برابر با ۴۰/۴ درصد است، ولی ارقام مشخص‌کننده این واقعیت است که میزان اعتبارات پرداخت شده در سال‌های مذکور چه مقدار بیشتر از سپرده‌های جذب شده در این بانک بوده است. به نظر می‌رسد که وام‌ها و تسهیلات اعطایی این بانک تقریباً از محل اعتبارات و کمک‌های دولت انجام می‌گیرد نه منابع مالی بانک که از سپرده‌های مردم ناشی می‌شود. لذا ضرورت دارد این وضع تغییر یابد و با افزایش تعداد شعبات در سراسر روستاها و شهرها نسبت به جذب سپرده‌های مردم و کشاورزان اقدام شود.

ب) بخش ساختمان و مسکن

باید اذعان داشت که مهاجرت افراد کم درآمد روستاها و شهرهای کوچک به مرکز استان و توسعه شهرنشینی سبب شده تا تقاضا برای منازل مسکونی و ساختمان‌های تجاری افزایش یابد. آثار انبساطی فعالیت‌های دولت طی سال‌های اخیر و کاهش تدریجی قدرت پول که به صورت افزایش قیمت‌ها ظاهر شده موجب گردیده است تا افراد ابتدا برای فرار از آثار تورمی اقدام به خرید اموالی کنند که ارزش پول آن‌ها را در مقابل تورم حفظ کند. این امر سبب گردیده تا در سال‌های مورد مطالعه تمام بانک‌ها در بخش ساختمان و مسکن فعالیت کنند، به طوری که مانده تسهیلات اعطایی این بخش در ۱۳۶۳ برابر با ۹۹۱۴ میلیون ریال بود که با رشد متوسط سالانه ۴۳/۸ درصد به ۱۶۰۸۹۸۲ میلیون ریال در ۱۳۷۷ بالغ گردید (جدول ۳ ضمیمه). بانک مسکن تنها بانک تخصصی در استان اصفهان است که در ۱۳۶۳ حدود ۲۱۴۳ میلیون ریال تسهیلات اعطا

کرد و با رشد متوسط سالانه ۵۱/۱ درصد به ۶۹۸۴۹۳ میلیون ریال در ۱۳۷۷ بالغ گردید. تسهیلات اعطا شده توسط بانک مسکن در ۱۳۶۳ در استان اصفهان برابر با ۲۱/۶ درصد کل تسهیلات اعطایی برای ساختمان و مسکن بود. این نسبت در ۱۳۷۷ به ۴۳/۴ درصد افزایش یافت.

در میان بانک‌های تجاری استان اصفهان در ۱۳۶۳ مانده تسهیلات اعطایی بانک صادرات حدود ۳۹/۵ درصد کل تسهیلات اعطایی به بخش مسکن را شامل گردید. این نسبت در پایان برنامه اول توسعه (۱۳۷۲) به ۱۲/۹ درصد محدود گردید، از ۱۳۷۳ به بعد این نسبت افزایش یافت، به طوری که در ۱۳۷۷ مانده تسهیلات اعطا شده این بانک ۱۸/۶ درصد کل تسهیلات اعطایی به بخش مسکن استان اصفهان را شامل گردید.

بانک تجارت در استان اصفهان نیز در بخش ساختمان و مسکن فعالیت محدودتری نسبت به بانک‌های دیگر داشت، به طوری که مانده تسهیلات اعطا شده این بانک در ۱۳۷۲ برابر با ۱۴۳۹ میلیون ریال بود که ۱۴/۵ درصد از کل تسهیلات اعطا شده در این بخش را شامل گردید. این نسبت در پایان برنامه اول به ۰/۵ درصد بالغ گردید. عملکرد بانک ملی طی برنامه اول برای اعطای اعتبارات ساختمان و مسکن نزولی بود. این بانک در ۱۳۶۸ با پرداخت مبلغ ۳۹۹۲۷ میلیون ریال حدود ۲۹/۸ درصد کل اعتبارات واگذاری بخش ساختمان و مسکن را به انجام رساند، در صورتی که این نسبت در ۱۳۷۲ به ۱۳ درصد رسید. از ۱۳۷۳ با افزایش حجم مبادلات مانده تسهیلات بخش ساختمان و مسکن به ۱۴۰۱۴۷۰ میلیون ریال رسید که ۳۰/۴ درصد کل تسهیلات اعطایی بانک‌های استان را شامل می‌شد و با یک سیر نزولی در ۱۳۷۷ مانده تسهیلات آن بانک به ۳۷۲۵۸۹ میلیون ریال بالغ گردید که ۲۰/۲ درصد کل تسهیلات ساختمان و مسکن را شامل می‌شد. همان طوری که ملاحظه شد، بانک مسکن تنها پرداخت‌کننده وام‌ها به بخش ساختمان و مسکن نیست بلکه عمده وام‌های سال‌های آخر برنامه اول توسط این بانک پرداخت می‌شد. این مسئله در استان اصفهان باید به دقت مورد توجه قرار گیرد، چون اگر بانک‌های مختلف بدون این که مجری جزئی از یک سیاست واحد در این بخش باشند و اقدام به پرداخت این نوع وام‌ها کنند، دیگر مسائل مختلف این بخش قابل پیش‌بینی نیست. مهم این نیست که در ۱۳۷۲ از مجموع ۷۱۶۵۵۳ میلیون ریالی وامی که پرداخت شده است ۱۳ درصد را بانک ملی و ۳/۴ درصد را بانک ملت، ۶۳/۱ درصد را بانک مسکن، ۵/۸ درصد را بانک سپه، ۱/۲ درصد را بانک رفاه کارگران، ۰/۵ درصد را بانک تجارت و ۱۳ درصد را بانک صادرات تشکیل داده‌اند، مهم این است که آیا مدیران منطقه‌ای این بانک‌ها بنا به مقتضیات زمان و برحسب تراز عملیات بانکی خود تصمیم

می‌گیرند و یا این که مجموع تصمیمات جزئی آن‌ها طبق ضوابط و مقررات بانک مرکزی یک مجموعه پیش‌بینی شده را تشکیل می‌دهد. در حالت اول، میزان وام‌ها و اعتبارات بدون در نظر گرفتن قدرت جذب اعتباری یکی از عوامل تورم و انحراف سرمایه می‌شوند، در حالی که اگر یک حد متناسب اعتباری توسط بانک‌ها در نظر گرفته و به اجرا گذاشته شود و با توجه به مقتضیات منطقه عمل شود، آثار بسیار مطلوبی در سطح منطقه خواهد داشت.

ج) بخش بازرگانی و خدماتی

مانده تسهیلات اعطایی به بخش بازرگانی و داخلی در سال ۱۳۶۳ به ۵۷۳۹۸ میلیون ریال رسید که با رشد متوسط سالانه‌ای برابر با ۱۸/۶ درصد به ۶۲۴۵۸۳ میلیون ریال در ۱۳۷۷ بالغ گردید (جدول ۴ ضمیمه). آمار دقیقی از بخش بازرگانی و خدماتی در استان اصفهان وجود ندارد، چرا که بعضی از بانک‌های بازرگانی داخلی، صنفی، تولیدات، واردات، صادرات و بخش‌های خوداشتغالی و غیره را تحت عنوان بخش بازرگانی و خدماتی ارائه کرده‌اند که تفکیک آن‌ها بسیار مشکل است و تجزیه و تحلیل در این قسمت را مشکل می‌کند. در استان اصفهان طبق آمار ارائه شده بیشترین اعطای تسهیلات توسط دو بانک ملی و صادرات صورت می‌پذیرد. در ۱۳۶۳ این دو بانک مجموعاً ۷۷/۵ درصد کل اعتبارات بخشی بازرگانی و خدماتی را اعطا کردند و این روند تا ۱۳۶۸ ادامه داشت که این دو بانک مجموعاً تسهیلات خود را در حد ۵۹/۶ درصد محدود کردند (۱۶/۷ درصد بانک ملی و ۴۲/۹ درصد بانک صادرات)، طی برنامه اول توسعه نیز دو بانک مذکور بیشترین سهم در پرداخت و اعطای تسهیلات به بخش بازرگانی و خدماتی را داشتند، به طوری که در ۱۳۷۲ این نسبت برابر با ۶۲/۴ درصد بود (۲۹/۸ درصد بانک ملی و ۳۲/۶ درصد بانک صادرات) و نسبت مانده تسهیلات اعطایی بانک ملی و بانک صادرات در ۱۳۷۷ به بخش بازرگانی و خدماتی به ۴۳/۸ درصد رسید (۱۹/۵ درصد بانک ملی و ۲۴/۳ درصد بانک صادرات). سیر نزولی تسهیلات این دو بانک به بخش بازرگانی و خدمات ناشی از تعیین سقف مجاز اعتبارات اعطایی بوده است.

بانک سپه نیز یکی دیگر از بانک‌های تجاری فعال در بخش بازرگانی و خدماتی بود که در سال ۱۳۶۳ مانده تسهیلات اعطایی آن به ۹۳۷۶ میلیون ریال رسید، که حدود ۱۶/۳ درصد کل تسهیلات اعطا شده در این بخش را شامل گردید. این نسبت در پایان برنامه اول (۱۳۷۲) به ۱۳/۲ درصد محدود گردید. مانده تسهیلات اعطا شده توسط

بانک سپه به بخش بازرگانی و خدماتی در ۱۳۷۷ به ۹۳۵۶۰ میلیون ریال رسید که نسبت به سال قبل حدود ۳۵/۷ درصد افزایش داشت و ۱۵ درصد کل مانده تسهیلات اعطایی این بخش را شامل گردید.

مانده تسهیلات اعطا شده بانک ملت در استان اصفهان به بخش بازرگانی و خدماتی در ۱۳۶۳ به ۱۱۵۴ میلیون ریال بالغ گردید که حدود ۲ درصد کل مانده تسهیلات استان را در بخش بازرگانی و خدماتی شامل می‌شد. روند افزایش واگذاری اعتبارات به بخش بازرگانی و خدماتی در بانک ملت با افزایش چشم‌گیری ادامه یافت به طوری که در ۱۳۶۸ این نسبت برابر با ۱۳/۹ درصد، و طی برنامه اول توسعه روند افزایش واگذاری اعتبارات به این بخش ادامه یافت به طوری که در پایان برنامه اول توسعه (۱۳۷۲) نسبت مانده تسهیلات اعطا شده این بانک به کل تسهیلات اعطا شده توسط بانک‌ها برابر با ۱۸/۲ درصد گردید. از این سال به بعد مانده تسهیلات بانک ملت تحت تأثیر افزایش اعطای تسهیلات سایر بانک‌ها محدود گردید. در ۱۳۷۷ مانده تسهیلات اعطایی آن بانک با ۲۴/۶ درصد افزایش نسبت به سال ۱۳۷۶ به رقم ۷۳۲۴۰ میلیون ریال رسید که سهمی برابر با ۱۱/۷ درصد کل تسهیلات اعطا شده این بخش را داشت.

تسهیلات اعطا شده توسط بانک تجارت به بخش بازرگانی و خدماتی در ۱۳۶۳ در استان اصفهان برابر با ۲۳۵۲ میلیون ریال بود که سهمی برابر با ۴ درصد کل تسهیلات اعطا شده در استان را شامل گردید. این سهم در ۱۳۶۸ به ۱۲/۳ درصد افزایش یافت، ولی محدود عمل کردن این بانک در اعطای واگذاری تسهیلات به بخش بازرگانی و خدماتی باعث گردید تا سهم آن در ۱۳۷۲ به ۵/۳ درصد محدود گردد. مانده تسهیلات اعطایی این بانک در ۱۳۷۷ به ۱۹۶۱۷ میلیون ریال بالغ گردید که نسبت به سال قبل ۱۱/۶ درصد افزایش یافت و سهم آن در کل تسهیلات اعطایی بانک‌ها به بخش بازرگانی و خدماتی به ۳/۱ درصد محدود گردید.

بانک کشاورزی استان برای نخستین بار در ۱۳۷۳ مبلغ ۲۷۸۴ میلیون ریال تسهیلات به بخش بازرگانی و خدمات پرداخت کرد که حدود ۱ درصد کل تسهیلات اعطایی استان در این بخش بود و در ۱۳۷۷ اعطای این گونه تسهیلات به ۵۷۴۷۵ میلیون ریال رسید که نسبت به سال قبل ۳۹/۸ درصد افزایش داشت و ۹/۲ درصد کل تسهیلات اعطا شده به این بخش را شامل می‌شد.

بانک مسکن نیز از ۱۳۷۵ شروع به اعطای تسهیلات به بخش بازرگانی و خدماتی کرد به طوری که در این سال با اعطای مبلغ ۲۴۲ میلیون ریال سهمی برابر ۰/۶ درصد را دارا بود. در ۱۳۷۷ اعطای این گونه تسهیلات به ۲۸۵۸ میلیون ریال رسید که نسبت به

سال قبل آن $2/254$ درصد افزایش داشت و سهم آن در کل مانده اعتبارات اعطایی به $0/5$ درصد محدود گردید.

بانک رفاه کارگران نیز به صورت محدود نسبت به اعطای تسهیلات به بخش بازرگانی و خدماتی اقدام کرد، به طوری که در 1363 این بانک مبلغ 3 میلیون ریال مانده اعتبار در این بخش داشت و در 1372 مانده اعتبارات این بانک به 1592 میلیون ریال افزایش یافت و سهمی برابر با $0/7$ درصد کل تسهیلات اعطایی به بخش بازرگانی و خدماتی را داشت. در 1377 مانده تسهیلات اعطایی این بانک به 4765 میلیون ریال بالغ گردید که نسبت به سال قبل حدود $4/31$ درصد افزایش داشت و سهمی برابر با $0/8$ درصد در کل مانده تسهیلات اعطایی بخش بازرگانی و خدماتی در استان اصفهان داشت.

(د) بخش صنعت و معدن

در بخش صنایع و معادن، با توجه به این که استان اصفهان یکی از قطب‌های صنعتی کشور محسوب می‌شود و اعتبارات اعطایی در این بخش مهم و حیاتی است، از 1363 با رشد متوسط سالانه‌ای برابر با $2/35$ درصد از 24185 میلیون ریال به 1659425 میلیون ریال در 1377 رسید (جدول ۵ ضمیمه). تا قبل از برنامه اول توسعه در میان بانک‌های مورد بررسی دو بانک صادرات و ملی تأمین‌کننده اصلی اعتبارات این بخش بوده‌اند، به طوری که در 1363 مجموعاً این دو بانک $3/61$ درصد ($4/37$ درصد بانک ملی $9/23$ درصد بانک صادرات) اعتبارات و تسهیلات واگذاری به بخش صنعت را در استان پرداخت کرده‌اند که این نسبت در 1368 به $9/63$ درصد رسید ($5/32$ درصد بانک ملی و $4/31$ درصد بانک صادرات). طی برنامه اول حجم تسهیلات واگذاری توسط بانک ملی رو به افزایش گذاشت، به طوری که در 1372 حدود $6/50$ درصد کل تسهیلات بخش صنعت توسط بانک ملی پرداخت شد و بانک صادرات از حجم واگذاری تسهیلات خود تا اندازه‌ای کاست و تسهیلات واگذاری خود را در حد $3/21$ درصد کل تسهیلات واگذاری در استان اصفهان محدود کرد. بدین ترتیب، این دو بانک در 1372 حدود $9/71$ درصد تسهیلات اعطایی به بخش صنعت و معدن را پرداخت کرده‌اند. در 1377 مانده تسهیلات اعطایی به بخش صنعت و معدن با $3/30$ درصد افزایش نسبت به 1376 به 1659425 میلیون ریال رسید و $8/34$ درصد سهم نسبی مانده تسهیلات بانک‌ها را در 1377 شامل می‌شد. در 1377 مانده تسهیلات اعطایی بانک صادرات به بخش صنعت و معدن معادل $13/5270$ میلیون ریال بود که $8/31$

درصد کل تسهیلات اعطایی بانک‌ها را شامل می‌شد. در ۱۳۷۷ مانده تسهیلات بانک ملی به بخش صنعت و معدن برابر با ۵۶۹۲۰۴ میلیون ریال بود که ۳۴/۳ درصد از سهم نسبی بانک‌ها را در این بخش شامل گردید. به عبارت دیگر، این دو بانک در ۱۳۷۷ حدود ۶۶/۱ درصد مانده تسهیلات اعطایی در بخش صنعت و معدن را در اختیار داشتند.

بانک ملت در استان اصفهان بعد از دو بانک یاد شده یکی دیگر از فعال‌ترین بانک‌ها در بخش صنعت و معدن است. مانده تسهیلات اعطایی این بانک در ۱۳۶۳ برابر با ۱۶۷۵ میلیون ریال بود که ۶/۹ درصد کل مانده اعتبارات این بخش در استان اصفهان را شامل می‌شد. در ۱۳۶۸ مانده اعتبارات بخش صنعت و معدن این بانک به ۸۹۱۲ میلیون ریال رسید که ۶/۶ درصد کل اعتبارات اعطایی استان در این بخش را شامل می‌شد. طی برنامه اول توسعه سهم اعطای تسهیلات بانک ملت در این بخش افزایش یافت، به طوری که در پایان برنامه اول این نسبت به ۸/۲ درصد رسید و مانده اعتبارات آن به ۵۴۳۱۹ میلیون ریال افزایش یافت. مانده اعتبارات بخش صنعت و معدن این بانک در ۱۳۷۷ به ۲۶۸۵۷۵ میلیون ریال بالغ گردید که نسبت به سال قبل ۵۶ درصد افزایش یافت و سهم آن از کل اعتبارات اعطایی بخش صنعت و معدن در استان اصفهان به ۱۶/۲ درصد رسید.

بانک سپه در ۱۳۶۳ حدود ۳۱۰۰ میلیون ریال مانده اعتبارات در بخش صنعت و معدن داشت که حدود ۱۲/۸ درصد کل مانده این بخش در استان اصفهان بود. در اولین سال برنامه اول توسعه مانده اعتبارات این بخش در بانک سپه به ۲۵۳۴۷ میلیون ریال رسید که نسبت به سال قبل خود ۴۲/۷ درصد افزایش داشت و حدود ۱۸/۶ درصد کل مانده تسهیلات اعطایی این بخش را تشکیل می‌داد. در پایان برنامه اول توسعه در ۱۳۷۲ مانده تسهیلات اعطایی این بخش به ۸۷۸۴۴ میلیون ریال رسید که حدود ۱۳/۶ درصد کل مانده تسهیلات بخش صنعت و معدن در استان را شامل می‌شد. کاهش سهم نسبی این بانک ناشی از افزایش فعالیت سایر بانک‌ها در پرداخت تسهیلات اعطایی به بخش صنعت و معدن بوده است. در ۱۳۷۷ مانده اعتبارات اعطایی بانک سپه به این بخش ۱۷۸۰۴۸ میلیون ریال رسید که نسبت به سال قبل ۱۵/۲ درصد افزایش داشت که حدود ۱۰/۷ درصد کل تسهیلات اعطایی به این بخش را شامل می‌شد.

در ۱۳۶۳ مانده تسهیلات اعطایی بانک تجارت در بخش صنعت و معدن بالغ بر ۴۷۹۸ میلیون ریال بود که با رشد متوسط سالانه ۲۴/۱ درصد به ۹۸۱۳۴ میلیون ریال در ۱۳۷۷ بالغ گردید. سهم نسبی آن به کل مانده اعتبارات بخش صنعت و معدن در

۱۳۶۳ برابر با ۱۹/۸ درصد بود که این نسبت در ۱۳۷۷ به ۵/۹ درصد محدود گردید. کاهش سهم نسبی این بانک ناشی از فعالیت سایر بانک‌ها در اعطای تسهیلات به این بخش تولیدی بوده است.

بانک رفاه کارگران نیز در ۱۳۶۶ شروع به پرداخت تسهیلات در بخش صنعت و معدن کرد، به طوری که در سال مذکور مانده تسهیلات اعطایی آن به ۱۴۰ میلیون ریال رسید و با رشد متوسط سالانه ۴۱/۷ درصد به ۱۸۴۵۱ میلیون ریال در ۱۳۷۷ بالغ گردید. سهم نسبی این بانک به کل مانده تسهیلات اعطایی برابر با ۰/۲ درصد بود که این نسبت در ۱۳۷۷ به ۱/۱ درصد افزایش یافت.

نحوه توزیع اعتبارات

یکی دیگر از مسائل بسیار با اهمیت در زمینه اعتبارات بانکی نحوه توزیع یا، به عبارت دیگر، نحوه تخصیص آن بین بخش‌ها و مناطق مختلف کشور است، زیرا توزیع نامناسب تسهیلات بانکی در رشته‌های مختلف می‌تواند تورم در بعضی از رشته‌ها و رکود در برخی دیگر از بخش‌ها را به دنبال داشته باشد و توزیع نامناسب بین مناطق نیز می‌تواند محرومیت مناطق عقب مانده را تشدید و توسعه مناطق برخوردار از تسهیلات را سریع‌تر کند. از این نظر به دو نوع سیستم عرضه و تقاضا و توزیع اعتبارات اشاره می‌شود. براساس سیستم عرضه و تقاضا سیستم بانکی با توجه به سپرده‌های موجود خود و با اعتبارات بانک مرکزی منابع مالی خود را مجهز می‌کند و برحسب تقاضا در اختیار متقاضیان قرار می‌دهد و این افراد، چه حقوقی و چه حقیقی، اشخاصی هستند که به سیستم بانکی دسترسی دارند و می‌توانند وثیقه و یا تضمین‌های لازم را فراهم و هزینه‌های مربوط را تقبل کنند.

در سیستم اعتبارات با در نظر گرفتن ناهم‌انگهی‌های موجود بین بخش‌ها و عدم توانایی برخی از بخش‌ها در دسترسی به تسهیلات، سعی می‌شود با استفاده از مکانیسم بازار مشکلات برطرف گردد. با توجه به این‌که در قانون عملیات بانکی بدون ربا اعطای تسهیلات باید از طریق قراردادهای خاص و بر مبنای عقود اسلامی صورت گیرد، در استان اصفهان سیاست‌های اعتباری اعطا شده براساس هماهنگی‌های بین بانکی صورت پذیرفته و عموماً سقف‌های مربوط از طرف بانک مرکزی نیز کاملاً رعایت نشده است. بانک‌ها در استان اصفهان عموماً سیاست‌های خود را دنبال می‌کنند، مثلاً بخش کشاورزی در ۱۳۶۴ حدود ۷/۹ درصد کل اعتبارات استان اصفهان را به خود اختصاص داده بود و از این مقدار اعتبار توزیع شده ۳۴/۹ درصد مربوط به بانک

صادرات، ۵۵/۶ درصد مربوط به بانک کشاورزی و ۹/۵ درصد باقی مانده مربوط به سایر بانک‌ها بوده است (جدول ۶ ضمیمه). در اولین سال برنامه توسعه (۱۳۶۸) حدود ۱۳/۸ درصد کل اعتبارات استان به بخش کشاورزی اختصاص داده شد که بالغ بر ۶۲۳۷۲ میلیون ریال است. سهم بانک صادرات به میزان ۴۴/۱ درصد (بیشترین سهم) و سهم مربوط به بانک رفاه کارگران ۰/۲ درصد (کمترین سهم) است.

در ۱۳۷۲ میزان اعتبارات توزیع شده در بخش کشاورزی برابر با ۱۰/۵ درصد کل اعتبارات استان و بالغ بر ۲۰۰۶۱۴ میلیون ریال بود که بیشترین سهم پرداخت اعتبارات مربوط به بانک کشاورزی و برابر با ۴۷/۸ درصد بود. بعد از آن، بانک صادرات با پرداخت ۶۰۵۶۴ میلیون ریال سهمی برابر با ۳۰/۲ درصد کل اعتبارات را داشت و کمترین پرداخت اعتبارات بخش کشاورزی مربوط به بانک رفاه کارگران بود. در ۱۳۷۳ مانده تسهیلات اعطایی بخش کشاورزی به ۲۴۱۶۱۴ میلیون ریال رسید و حدود ۱۳ درصد کل تسهیلات استان را شامل گردید. از مبلغ مذکور ۳۴ درصد متعلق به بانک صادرات استان اصفهان، ۵۱ درصد مربوط به بانک کشاورزی، ۷/۳ درصد بانک ملت، ۴/۴ درصد بانک سپه و بقیه متعلق به سایر بانک‌ها بود. در ۱۳۷۷ سهم نسبی بخش کشاورزی محدود و به ۱۳/۳ درصد بالغ گردید. مانده تسهیلات آن برابر با ۶۵۵۲۰۰ میلیون ریال بود که نسبت به سال قبل ۵۰/۹ درصد افزایش داشته است. از مبلغ مذکور ۳۷/۲ درصد متعلق به بانک صادرات، ۳۵/۵ درصد بانک کشاورزی، ۱۷/۳ درصد بانک ملت، ۴/۸ درصد بانک سپه و ۵/۲ درصد بقیه متعلق به سایر بانک‌ها بود. با توجه به این رقم، ملاحظه می‌شود که از اول ۱۳۶۸ سهم توزیع اعتبارات بخش کشاورزی توسط بانک کشاورزی در استان اصفهان سیری صعودی و از ۱۳۷۳ به بعد سیر نزولی را طی کرده است. با توجه به این که بانک کشاورزی استان اصفهان، که یک بانک تخصصی است، می‌تواند با برنامه‌ریزی‌های دقیق اهداف دولت در توسعه بخشی را پوشش دهد و منابع وجوه مالی را به بخش‌های دارای اولویت هدایت کند، به نظر می‌رسد وجود تبصره‌های تکلیفی قانون بودجه تا حدود زیادی سیر تحولات بانک را تحت تأثیر قرار داده است.

در ۱۳۶۳ حدود ۲۴/۷ درصد اعتبارات به بخش صنعت و معدن اعطا و این نسبت تا ۱۳۷۰ به ۴۳ درصد افزایش یافت و از آن به بعد یک سیر نزولی را طی کرد و در ۱۳۷۳ به ۴۱/۵ درصد افزایش یافت، در ۱۳۷۷ این نسبت به ۳۳/۸ درصد بالغ گردید. در ۱۳۷۳ بانک صادرات ۲۵/۴ درصد، بانک تجارت ۴/۳ درصد، بانک رفاه کارگران ۱/۱ درصد، بانک سپه ۱۵/۴ درصد، بانک ملت ۹/۲ درصد، بانک ملی ۴۴/۵ درصد کل

تسهیلات اعطا شده بخش صنعت و معدن را تشکیل می‌دادند. نسبت مانده تسهیلات اعطا شده به بخش صنعت و معدن در ۱۳۷۷ به کل تسهیلات اعطایی استان اصفهان برابر با $33/8$ درصد بود و به 1659425 میلیون ریال رسید که از این مبلغ $31/7$ درصد بانک صادرات، $5/9$ درصد بانک تجارت، $1/1$ درصد بانک رفاه کارگران، $10/7$ درصد بانک سپه، $16/2$ درصد بانک ملت، $34/4$ درصد بانک ملی تشکیل می‌داد. بدین ترتیب، ملاحظه می‌شود که سهم بانک ملی از $44/5$ درصد در 1373 به $34/4$ درصد در 1377 ، بانک صادرات از $25/4$ درصد در 1373 به $31/7$ درصد در 1377 و نیز سهم بانک سپه از $15/4$ درصد در 1373 به $10/7$ درصد در 1377 و سهم بانک ملت از $9/2$ درصد در 1373 به $16/2$ درصد در 1377 بیشتر مربوط به پرداخت تبصره‌های تکلیفی قانون بودجه کل کشور پرداخت شده توسط بانک‌ها بوده که سیر روند تحولات آنان را تحت تأثیر قرار داده است.

در بخش ساختمان و مسکن میزان تسهیلات اعطایی کمتر از سایر بخش‌ها نوسان داشته است، به طوری که در 1363 سهم این بخش در کل اعتبارات استان اصفهان برابر با $10/2$ درصد بوده که در 1368 این نسبت به $29/8$ درصد افزایش یافته و در 1373 حدود $24/8$ درصد و در 1377 حدود $32/8$ درصد کل اعتبارات بانک‌های تجاری و تخصصی را در بر گرفته است، آمار جدول ۶ ضمیمه. بانک مسکن استان اصفهان علی‌رغم تخصصی بودنش، نشان می‌دهد که درصد قابل ملاحظه‌ای از اعتبارات این بخش را این بانک تأمین کرده است. به طور مثال، در 1363 حدود $88/4$ درصد تسهیلات اعطایی در بخش مسکن توسط سایر بانک‌ها پرداخت شده و در 1368 اولین سال برنامه توسعه این نسبت به $79/7$ درصد محدود گردید. و طی برنامه اول تلاش بانک مسکن شدیدتر شده است به طوری که طی این سال $46/9$ درصد کل اعتبارات بخش مسکن توسط سایر بانک‌ها و $53/1$ درصد کل اعتبارات توسط این بانک پرداخت شده است. نسبت تسهیلات بانک مسکن به کل تسهیلات اعطایی در 1373 برابر با $17/3$ درصد بوده و در 1377 این نسبت به $43/4$ درصد افزایش یافته است.

منابع و مصارف بانک‌ها

با توجه به موارد ذکر شده، سیستم بانکی کسانی را که دارای پس‌اندازهای کوچک هستند و قادر نیستند سرمایه خود را به کار اندازند، به عنوان وکیل پول آن‌ها را در اختیار سرمایه‌گذاران می‌گذارد تا متعاقباً سپرده‌گذاران از سود حاصل از سرمایه‌گذاری

برخوردار شوند. ولی چندین عامل وجود دارد که سهم واقعی سود سپرده‌گذاران به آن‌ها داده نمی‌شود.

الف) نرخ سپرده سرمایه‌گذاری کوتاه‌مدت طی سال‌های ۱۳۶۴ لغایت ۱۳۶۸ به میزان ۶ درصد ثابت بوده است. در سال‌های ۱۳۶۹ و ۱۳۷۰ به میزان ۶/۵ درصد و در ۱۳۷۱ به میزان ۷/۵ درصد و در ۱۳۷۲ به میزان ۸ درصد افزایش یافته و تا ۱۳۷۷ این نرخ ثابت مانده است. سپرده‌های سرمایه‌گذاری بلندمدت سال‌های ۱۳۶۵ لغایت ۱۳۶۸ تقریباً به میزان ۸/۵ درصد و از ۱۳۶۹ به بعد سپرده‌های یک‌ساله، دو ساله، سه ساله و پنج ساله با نرخ‌های متفاوت و نرخ سود قطعی بوده است. در ۱۳۷۲ برای سپرده سرمایه‌گذاری یک ساله ۱۱/۵ درصد، دو ساله ۱۳ درصد و سه ساله ۱۴ درصد و پنج ساله ۱۵/۵ درصد، و در ۱۳۷۳ نرخ سپرده‌های سرمایه‌گذاری یک ساله به ۱۱/۵ درصد و در ۱۳۷۴ به ۱۴ درصد افزایش یافته و تا پایان ۱۳۷۷ این نرخ ثابت مانده است. نرخ سپرده‌های سرمایه‌گذاری دو ساله در ۱۳۷۳ به ۱۳/۵ درصد و در ۱۳۷۴ به ۱۵ درصد و تا ۱۳۷۷ این نرخ ثابت مانده است. نرخ سپرده سرمایه‌گذاری سه ساله در ۱۳۷۳ به ۱۴/۵ درصد و از ۱۳۷۳ لغایت ۱۳۷۷ به مأخذ ۱۶ درصد ثابت مانده است. نرخ سپرده‌های سرمایه‌گذاری پنج ساله در ۱۳۷۳ به ۱۶ درصد و از ۱۳۷۴ لغایت ۱۳۷۷ به مأخذ ۱۸/۵ درصد بدون تغییر ثابت مانده است. پایین بودن نرخ سپرده‌های سرمایه‌گذاری باعث شده آن‌طور که باید بانک‌ها در سطح استان اصفهان نتوانند تحرک لازم را داشته باشند که منجر به فرار سرمایه از بانک‌ها و تقاضای کاذب برای پول ارزان شده است.

ب) تمام معاملات بانک در قالب عقود اسلامی از پیش نرخ سود مورد انتظار تعیین شده و اگر سرمایه‌گذاران از تسهیلات بانکی استفاده کنند و سود سرشاری نصیب خود سازند، در واقع از محل پول مردم عاید آنان شده است. اگر نظارت جمع همراه با قوانین مربوط وجود داشته باشد، این سود باید پس از کسر حق‌العامل به سپرده‌گذاران مسترد گردد.

ج) در حال حاضر تعیین سود سپرده بر مبنای استاندارد تعیین شده از طرف بانک مرکزی به عمل می‌آید و بانک‌ها هیچ‌گونه انعطافی در ارتباط با تغییر آن از خودشان ندارند و برای رقابت و فعال‌تر شدن بانک‌ها عموماً باید امتیازاتی به آن‌ها داده شود.

د) عدم تناسب سهمیه تعیین شده در هر بخش با توان جذب آن بخش در ارتباط با نیازهای مالی و ربالی.

ه) در دوره ۱۳۶۳ تا ۱۳۷۷ مشاهده شده که در برخی از سال‌ها نرخ تسهیلات در

حد نرخ سپرده یا حدود چند درصد بیشتر بوده است. از این‌رو، اکثراً در استان اصفهان در سال‌های مذکور تقاضای کاذب برای اخذ تسهیلات وجود داشته است. (و در ۱۳۷۷ در شرایطی که نرخ سود مورد انتظار بانک‌ها در اعطای تسهیلات حداقل ۱۳ درصد و حداکثر برای بخش خدمات ۲۵ درصد بوده، در سیستم بانکی بالاترین نرخ سود بانکی ۱۸/۵ درصد بوده است. در این شرایط، تمام افرادی که از بانک به هر طریقی و در هر بخشی از تسهیلات استفاده کرده‌اند، در مقایسه با نرخ تورم برای آن‌ها سودی باقی مانده که از آن استفاده کرده‌اند. در واقع، سپرده‌گذاران با سپردن پول خود به سیستم بانکی و دریافت سود، زیان دیده‌اند و استفاده‌کنندگان همان افرادی بوده‌اند که از تسهیلات بانک استفاده کرده‌اند.

در مورد تسهیلات اعطایی مواردی است که باید ملاک عمل قرار گیرد. همان‌طوری‌که ملاحظه شد، درصدهایی که تعیین شده، مناسب با نیاز واقعی استان نبوده و واقعیت این است که تحولات و تغییراتی در دوره مذکور در استان اصفهان به وجود آمده که تأثیرپذیری متفاوتی را در بخش‌های اقتصادی به وجود آورده است. از جمله می‌توان از بخش صنعت در استان اصفهان نام برد که یکی از قطب‌های صنعتی کشور محسوب می‌شود، با توجه به نرخ ارز بخش صنعت تأثیرپذیری بیشتری داشته است.

نکته دیگری که در استان اصفهان ملموس است، تنوع نرخ‌ها در بخش‌های مختلف اقتصادی است و پایین‌ترین نرخ مربوط به بخش کشاورزی است که مورد حمایت قرار گرفته است. ولی در واقع در این بخش فعالیت‌های کشاورزی هم که سودآوری بالا دارند از نرخ‌های یارانه‌ای استفاده می‌کنند و اعتقاد بر این است که تفاوت‌ها باید حتی الامکان شناسایی و طبقه‌بندی شوند و اگر بنا است بخشی مورد حمایت قرار گیرد، مجرای اجرای تأمین آن باید بانک تخصصی خود آن بخش باشد.

خلاصه و جمع‌بندی

پس از پیروزی انقلاب اسلامی بانک‌های کشور ملی اعلام شدند و پس از ۱۳۶۳ قانون بانکداری اسلامی به اجرا درآمد و شرایط جدیدی بر خدمات نظام بانکی حاکم شد. در خصوص کارآمدی قانون بانکداری اسلامی در اجرای سیاست‌های پولی، تجهیز بازار سرمایه و ایجاد تعادل در این بازار و نیز کمک به سرمایه‌گذاری ملی تردیدی نیست، با این حال، نظام بانکی کشور از استقلال کافی برای اتخاذ سیاست‌های پولی برخوردار نیست و این امر مشکلاتی را در این استان به وجود آورده که باید مرتفع گردد تا بانک‌ها

در جمع‌آوری پس‌اندازها و برنامه‌ریزی منابع به وکالت از سوی سپرده‌گذاران بتوانند این منابع را در طرح‌های مولد مورد استفاده قرار دهند.

نظام بانکداری با داشتن محدودیت و رعایت سقف اعتبارات تعیین شده از سوی دولت و پرداخت اعتبارات تکلیفی بر مبنای تبصره‌های بودجه سالانه نمی‌تواند از توانایی‌ها و توانمندی خود در مشارکت در طرح‌های سودآور اقتصادی به نحو احسن استفاده کند. در نتیجه، نه تنها متقاضیان دریافت اعتبارات بلکه سپرده‌گذاران از نحوه عملکرد بانک رضایت نخواهند داشت و به حداکثر سود قابل دسترس خود نخواهند رسید که این خود تهدیدی برای بانک‌ها در استان اصفهان محسوب می‌شود. به عبارت دیگر، دولت نتوانسته است بانک‌ها را در ایفای نقش اقتصادی سازمانی مستقل آزاد بگذارد و پی‌آمد همین حرکت نارضایتی متقاضیان دریافت اعتبارات به ویژه در بخش خصوصی بوده است. زیرا بخشی از تسهیلات اعتباری در قالب تبصره‌های مختلف بودجه سالانه باید پرداخت شود. از سوی دیگر، سپرده‌گذاران نزد سیستم بانکی را متضرر ساخته است، زیرا میزان سود پرداختی به سپرده‌گذاران در سال‌های اخیر همواره از نرخ تورم کمتر بوده است و به شکل دیگر نظام بانکی قدرت خرید سپرده‌گذاران و در واقع اعتمادکنندگان به نظام بانکی را تضعیف کرده است. در سال‌های اخیر در اجرای سیاست‌های تعدیل اقتصادی، فشارهای تورمی روز به روز افزایش یافته است. با این وصف، تسهیلات اعطایی بانک‌ها هنوز ارزان‌ترین پول‌ها است و میزان تقاضا هنوز بسیار زیادتر از عرضه آن است و اعطای تسهیلات بانکی مشکل‌ساز شده است.

بدین ترتیب، نظام بانکی در سال‌های اخیر به تنهایی نتوانسته سرمایه‌ها را در جهت سرمایه‌گذاری و افزایش تولید ملی سوق دهد تا از این طریق تورم و افزایش قیمت‌ها تا حدودی مهار شود، بلکه عوامل متعدد دیگری نیز در این امر سهیم بوده‌اند. به عبارت دیگر، می‌توان گفت سپرده‌گذاران نزد بانک‌ها توان ارزیابی اقتصادی درستی نداشته‌اند، کما این‌که جریان پولی به معاملات سوداگرانه (ارز، کالا، اتمبیل و مانند آن) کشیده شد و در واقع آن گروه از پس‌اندازکنندگان که درک بیشتری نسبت به شرایط اقتصادی داشته توانسته‌اند با سوداگری به سودهای سرشاری دست یابند در عین حال جریان مخربی را برای اقتصاد کشور به وجود آورند.

بانکداری بدون ربا در حد کافی قدرت مانور برای بانک‌ها جهت حضور مؤثر در فعالیت‌های اقتصادی را پیش‌بینی کرده است و این قانون می‌تواند کارگشای مدیران بانک‌ها باشد تا با ارزیابی دقیق در جهت اهداف دولت و کمک به نظام اقتصادی فعالیت

کنند. از عوامل مهم دیگر رشد نقدینگی در سال‌های اخیر، مجموعه فعالیت دولت در بخش سرمایه‌گذاری‌های کلان، ساختار اقتصادی و حساب ذخیره تعهدات دولت بیش از اعتبارات بانکی بوده است. تحت این شرایط نظام بانکی را نمی‌توان به تنهایی مسئول رشد نقدینگی و فشارهای تورمی دانست بلکه تعدیل ساختار اقتصادی همراه با فشارهای تورمی است. در سال‌های مورد گزارش عملکرد تسهیلات اعطایی بانک‌ها در بخش‌های مختلف اقتصادی با آنچه از پیش تصویب شده بود متفاوت است و عملکرد تسهیلات اعطایی به بخش کشاورزی در استان اصفهان کمتر از سقف پیش بینی شده بود. بانک‌ها در برنامه اول توسعه اقتصادی، اجتماعی و فرهنگی بیشتر در خدمت دولت و شرکت‌ها و مؤسسات وابسته به آن بودند.

در اعطای تسهیلات اعتباری به این بخش، بودجه طبق ضوابط مشخص شده و تکلیف شده در میان بانک‌ها توزیع می‌شد. براساس قانون بودجه کل کشور و قانون برنامه اول، سقف تسهیلات اعطایی به هر بخش اقتصادی از جانب دولت تعیین شد و در مجراهای دولتی اعطا شده است. قدرت تصمیم‌گیری بانک‌ها در برآورد نیازهای اعتباری طرح‌های اقتصادی محدود گردید که سیستم بانکی در استان اصفهان بیش از آن‌که در خدمت نظام اقتصادی و نیازهای پولی آن باشد، در خدمت دولت و مؤسسات و نهادهای وابسته به آن قرار داشت. چنانچه روند رونق فعالیت بخش خصوصی ملاک باشد، با حرکت چنین نظام بانکی به سهولت نمی‌توان به این منظور دست یافت، گذشته از آن‌که نتیجه چنین فرآیندی ایجاد طرح‌های کم بازده، دریافت سود کمتر با نرخ‌های تکلیفی و سرانجام انتقال این فشار به سپرده‌گذاران از طریق پرداخت سودهای کمتر از میزان تورم است و می‌تواند به محدودیت سپرده‌گذاری نزد بانک‌ها و در نهایت نزول سپرده‌های سرمایه‌گذاری بلندمدت بیانجامد، قدر مسلم آن است که چنین پدیده‌ای بروز بحران‌های اقتصادی و نابه‌سامانی‌های اقتصادی - اجتماعی را در بر داشت. در هر حال، در برنامه اول توسعه اقتصادی و اجتماعی و فرهنگی کشور وظیفه تأمین نقدینگی به عهده بانک‌ها گذاشته شده بود و انجام این وظایف با اعطای تسهیلات اعتباری بانک‌ها به طرح‌های خاص تکلیف شد و در قالب تبصره‌های قوانین برنامه دوم و بودجه سالانه کشور بانک‌ها مکلف شدند که در سقف اعتبارات تعیین شده از جانب بانک در بخش‌های اقتصادی مختلف فعالیت کنند. در این زمینه بخش تولید اولویت داشت و منابع بانک‌ها بیشتر در چارچوب طرح‌های توسعه و تولید به‌ویژه طرح‌های بلندمدت صرف شد.

پیشنهادها

۱. با توجه به قوانین و مقررات حاکم بر بانک‌ها در حال حاضر نمی‌توان امیدوار بود که بانک‌ها از طریق سرمایه‌گذاری منابع جمع‌آوری شده از مردم بتوانند به حداکثر سود ممکن دست یابند و سپرده‌گذاران را از آن منتفع سازند، زیرا بانک‌ها با اعطای سود حداکثر ۱۸/۵ درصد به سپرده‌های سرمایه‌گذاری بلندمدت پنج ساله که کمتر از میزان نرخ سود تسهیلات اعطایی است و در واقع بخشی از قدرت خرید سپرده‌گذاران را می‌کاهد و به آن‌ها خسارت وارد می‌آورد. ضمن آن‌که کارمزد و هزینه جمع‌آوری وجوه برای بانک‌ها نیز زیاد بوده و به‌صرفه بانک‌ها هم نیست. ادامه چنین روندی از یک سو به کاهش سپرده‌های مردم نزد بانک‌ها و از سوی دیگر به رونق دلالتی و واسطه‌گری و رباخواری در بازار آزاد پول می‌انجامد، لذا تجدیدنظر در نحوه مشارکت و سرمایه‌گذاری سپرده‌گذاران ضروری به نظر می‌رسد، زیرا افزایش نرخ سود بانکی خود باعث افزایش قیمت‌ها و تورم می‌گردد.
۲. شعبات بانک کشاورزی و مسکن استان اصفهان باید در شهرها و روستاها گسترش یابد تا از طریق این بانک‌ها بتوانند نسبت به جذب سپرده‌ها اقدام کنند.
۳. بانک کشاورزی می‌تواند با ارتباط بیشتر و رفع موانع رابطه کشاورزان با سلف‌خرها و رباخواران را قطع کند و زمینه برای معاملات خصوصی پول را از بین ببرد، زیرا یکی از علل وجودی ربا تقاضای پول توسط مردم است که از طریق سیستم بانکی به سادگی عرضه نمی‌شود.
۴. فروش اقساطی مسکن و نرخ سود برای کارکنان دولت مانند افراد عادی قلمداد می‌شود و نرخ سود پرداختی برای آن‌ها یکسان است، لذا ضرورت دارد دولت در بودجه خود اعتباراتی به عنوان یارانه برای کارکنان پیش‌بینی کند.
۵. برای فعالیتهای تجاری و تولیدی، بانک‌ها باید با نظارت دقیق تفاوت نرخ سود بیشتری را در نظر بگیرند.
۶. در راستای استقلال بیشتر نظام بانکی ضرورت دارد نظام بانکی با ارزیابی طرح‌های اقتصادی و سرمایه‌گذاری در طرح‌های مولد و سودآور گام‌های مؤثری در توسعه و تولید بردارد.
۷. در حال حاضر درخواست وثیقه بانکی از مواردی است که باید هر چه سریع‌تر مشکل آن حل شود تا صادرات غیرنفتی به سهولت انجام و بیمه‌نامه جایگزین وثیقه ملکی شود.
۸. اغلب صادرکنندگان کالاهای غیرنفتی با اتکا به منابع مالی خود نمی‌توانند در

حدی که توان جذب مشتری خارجی را دارند فعالیت کنند. نتیجه چنین روندی گُندی در امر صادرات غیرنفتی است که زیان آن فقط متوجه صادرکنندگان نمی‌شود بلکه به اقتصاد منطقه لطمه وارد می‌آورد، که در این زمینه پیشنهاد می‌شود تسهیلاتی از قبیل لغو پیمان ارزی صورت پذیرد.

۹. به منظور کمک به اقشار کم‌درآمد و آسیب‌پذیر تسهیلات بانکی برای احداث ساختمان افزایش یابد و شرایط مربوط به اخذ وام ساده‌تر شود.

۱۰. بانک مسکن سیاست‌های خانه‌سازی را وسعت بخشد و در این راه هم از منابع مالی خود و هم از منابع مالی سایر بانک‌ها کمک گیرد و مبادرت به سرمایه‌گذاری مستقیم کند. تاکنون این کار به نحو محدودی توسط شرکت سرمایه‌گذاری بانک مسکن انجام گرفته است که کافی نیست.

۱۱. بانک مسکن در استان اصفهان تسهیلات ویژه‌ای با اقساط پلکانی در اختیار تعاونی‌های دولتی و بخش خصوصی برای احداث منازل کارمندی و کارگری و ایجاد خوابگاه‌های دانشجویی قرار دهد.

۱۲. در استان اصفهان هیأتی مرکب از مراجع ذی‌صلاح بانکداری تشکیل و با توجه به وضعیت منطقه و بخش‌های اقتصادی نسبت به تعدیل سقف‌های اعتباری در استان اقدام کند و بانک‌های تجاری و تخصصی ملزم به رعایت از آن باشند.

۱۳. با توجه به این‌که قبل از انعقاد قرارداد فروش اقساطی مسکن معمولاً قرارداد مشارکت مدنی ساختمان مابین بانک و مشتری از طرف بانک تهیه و به دفتر اسناد رسمی ارسال می‌شود، در قبال این قراردادها در بانک‌ها و سازمان‌های مختلف هزینه‌های متفاوتی را دفاتر اسناد رسمی مطالبه می‌کنند، به همین دلیل، لازم است درخصوص یکسان‌سازی و هماهنگی این‌گونه هزینه‌ها اقدام لازم به عمل آید.

جدول ۱: مانده تسهیلات اعطایی به‌بخش غیردولتی به‌وسیله بانک‌های تجاری و تخصصی در استان اصفهان، ۷۷-۱۳۶۳

(واحد: ملیون ریال)

۱۳۷۲	۱۳۷۱	۱۳۷۰	۱۳۶۹	۱۳۶۸	۱۳۶۷	۱۳۶۶	۱۳۶۵	۱۳۶۴	۱۳۶۳	عقود	
											درصد
۹	۱۷۱۸۰۱	۱۱/۳	۱۵۶۲۸۴	۱۳/۲	۲۱۲۲۱۱	۱۱/۷	۷۷۶۲۰	۱۳/۲	۱۱۲۲۰	۸/۴	۸۱۷۴
۱۹/۴	۳۷۰۸۷۹	۱۱	۱۵۰۰۰۰	۱۱/۳	۱۱۶۷۳۳	۱۱/۱	۷۶۵۹۸	۱۱/۳	۱۱۲۴۹	۸/۴	۸۱۲۰
۰/۱	۱۹۰۸	۰/۱	۱۱۳۹	۰/۴	۲۳۳۱	۰/۳	۲۳۲۸	۰/۶	۷۹۰	-/۸	۷۷۹
-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
۶۵/۷	۸۷۱۰۲۷	۵۱/۲	۲۹۷۱۳۵	۵۹	۵۹۷۱۴۴	۶۰/۲	۳۹۷۹۷۵	۵۷/۱	۲۸۷۸۹	۳۱/۳	۲۱۷۱۵
۰/۲	۳۰۵۳	۰/۲	۱۳۳۱	۰/۱	۸۲۰	-	-	۰/۳	۷۸۴	۳/۷	۳۳۸۰
۱۱/۹	۲۲۷۵۱	۱۲/۶	۱۷۱۵۲۳	۵/۷	۵۷۲۸۹	۴/۱	۱۷۱۶۵	۳/۸	۱۱۹۹۰	۲/۷	۳۳۸۰
۸/۴	۱۶۰۴۲۷	۹	۱۲۲۹۵۵	۳	۳۰۸۴۱	۵/۱	۳۲۸۳۱	۳/۹	۳۶۸۱	۰/۵	۳۸۴
-	-	-	-	-	-	-	-	۱/۵	۳۸۱۱	۴/۷	۱۸۵
-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
۰/۱	۱۰۳۴	۰/۲	۱۹۷۹	۰/۲	۲۵۲۲	۰/۴	۲۲۴۸	۱/۶	۷۳۸۰	۷/۵	۱۰۰۱۸
۳/۸	۷۱۵۱۵	۲/۲	۲۹۷۸۴	۴/۶	۲۹۶۳۹	۳/۴	۲۱۶۲۵	۴/۹	۲۱۹۹۹	۶/۸	۳۳۹۹
۱/۴	۲۲۵۷۷	۲/۲	۳۰۴۴۴	۲/۳	۲۱۲۲۰	۳/۳	۲۱۲۲۰	۲/۱	۱۸۴۲۰	۲/۴	۴۱۶۵۶
۱۰۰	۱۹۷۷۱۱	۱۰۰	۱۹۷۷۱۱	۱۰۰	۳۶۵۲۸۰	۱۰۰	۳۶۵۲۸۰	۱۰۰	۲۵۵۰۷۲	۱۰۰	۹۷۸۰۰

منبع: بانک‌های استان اصفهان.

ادامه جدول ۱: مانده تسهیلات اعطایی به بخش غیر دولتی به وسیله بانک‌های تجاری و تخصصی در استان اصفهان، ۱۳۶۳-۷۷
(واحد: میلیون ریال)

شرح	۱۳۷۳		۱۳۷۴		۱۳۷۵		۱۳۷۶		۱۳۷۷	
	مبلغ	درصد	مبلغ	درصد	مبلغ	درصد	مبلغ	درصد	مبلغ	درصد
مشارکت مدنی	۱۸۱۰۷۰	۹/۷	۲۰۲۵۲۹	۹/۱	۲۶۲۳۳۵	۹/۲	۲۷۷۲۶۱	۹	۴۷۴۲۳۵	۹/۷
مشارکت حقوقی	۲۰۳۹۲۲	۱۰/۹	۲۱۷۲۲۵	۱۴/۲	۲۹۵۰۰۱	۱۳/۹	۴۵۹۴۰۳	۱۲/۷	۵۰۳۱۸۱	۱۰/۷
سرمایه‌گذاری مستقیم	۲۰۵۸	۰/۱	۱۳۶۷	۰/۱	۱۳۲۳	۰/۱	-	-	-	-
فروش اقساطی	۹۹۰۱۰۷	۵۳/۲	۱۱۶۶۴۶۶	۵۲/۲	۱۵۱۱۴۸۴	۵۲/۳	۱۸۵۱۷۷۸	۵۱/۱	۲۴۷۲۳۶	۵۰/۴
اجاره به شرط تملیک	۱۴۰۷۸	۰/۸	۲۳۱۳۶	۱	۳۳۳۱۹	۱/۱	۳۱۸۴۷	۰/۹	۱۶۵۶۶	۰/۳
سلف	۲۴۱۶۹۳	۱۳	۲۵۱۶۹۳	۱۱/۲	۲۹۹۶۷۲	۱۰/۶	۳۲۷۷۸۸	۹/۱	۵۶۵۹۸۸	۱۱/۵
جعاله	۱۱۳۸۹۹	۶/۱	۱۲۳۱۳۲	۵/۵	۱۶۷۹۴۹	۵/۹	۲۱۹۶۰۰	۶/۱	۳۴۹۲۰۲	۷/۲
مزارعه	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
مساقات	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
خرید دین	۲۹۳	*	۶۵۳	*	۸۲	*	-	-	۷۵۰	*
قرض الحسنه	۵۴۶۰۰	۲/۹	۶۷۱۹۳	۳	۸۷۱۷۶	۳/۱	۱۲۵۸۶۵	۴/۵	۱۴۷۴۰۹	۴/۱
سایر	۶۲۰۳۸	۳/۳	۸۲۶۰۱	۴/۷	۸۰۴۹۴	۲/۸	۲۳۴۸۲۶	۶/۵	۳۳۳۲۶۱	۶/۸
جمع	۱۸۶۳۷۸	۱۰۰	۲۲۳۵۹۵	۱۰۰	۲۸۳۷۸۳۵	۱۰۰	۳۶۱۸۳۴۸	۱۰۰	۴۹۰۹۳۲۸	۱۰۰

منبع: بانک‌های استان اصفهان.

جدول ۲: توزیع اعتبارات اعطایی به بخش کشاورزی به وسیله بانک‌های تجاری و تخصصی در استان اصفهان

(واحد: میلیون ریال)

جمع	رقه کارگران	ملت	کشاورزی	مسکن	سپه	تجارت	صادرات	ملی	سال / بانک
۴۷۸۴	-	-	-	-	۱۳۱۰	۳۰۷	۳۱۱۷	-	۱۳۱۳
۱۱۴۰۵	-	۵۳۶	۶۳۲۶	-	۹۴	۴۳۸	۴۹۷۹	۲۲	۱۳۱۴
۱۴۴۳۵	-	۹۲۱	۶۸۷۸	-	۷۶	۲۲۳	۵۷۱۷	۵۳۰	۱۳۱۵
۲۶۰۶۸	۳۷	۱۴۵۰	۹۰۹۹	-	۱۳۵۸	۴۱۱	۱۱۹۶۳	۱۷۵۰	۱۳۱۶
۴۱۶۴۷	۵۵۳	۱۸۱۳	۱۵۱۱۲	-	۲۸۶۸	۵۳۴	۱۷۷۹۳	۲۹۷۴	۱۳۱۷
۶۲۳۷۲	۱۳۴	۲۱۷۶	۱۸۱۵۴	-	۵۳۵۸	۹۴۰	۲۷۵۳۳	۷۵۷۷	۱۳۱۸
۸۲۸۴۹	۱۳۰	۲۵۰۲	۳۰۰۹۲	-	۸۳۲۱	۱۵۳۳	۳۰۸۷۸	۹۳۹۳	۱۳۱۹
۱۲۱۱۶۸	۱۹۰	۷۰۱۶	۵۲۹۶۴	-	۱۴۶۸۱	۱۶۲۴	۳۷۷۱۸	۶۹۷۵	۱۳۲۰
۱۵۱۲۹۸	۱۷۶	۹۸۰۷	۷۰۲۴۴	-	۲۰۰۹۵	۱۵۹۱	۴۵۴۱۵	۳۹۷۰	۱۳۲۱
۲۰۰۶۱۴	۷۳۳	۱۳۳۶۳	۹۵۸۰۱	-	۲۲۸۹۲	۳۵۵۸	۶۰۵۶۴	۳۷۰۴	۱۳۲۲
۲۴۱۶۱۴	۱۸۸۴	۱۷۱۹۱	۱۲۲۷۳۳	-	۱۰۷۲۵	۴۱۰۴	۸۳۰۶۵	۲۱۱۲	۱۳۲۳
۲۹۴۸۳۹	۱۴۳۵	۲۳۳۲۱	۱۳۴۷۳۲	-	۱۳۶۴۵	۶۲۹۵	۱۰۹۵۴۳	۵۹۰۸	۱۳۲۴
۳۴۱۸۸۱	۱۸۴۳	۳۱۰۷۱	۱۳۴۷۱۳	-	۱۱۴۷۲	۸۴۳۲	۱۵۰۷۳۳	۴۵۶۷	۱۳۲۵
۴۳۳۹۳۵	۲۸۲۹	۴۱۷۲۰	۱۸۳۳۳۷	-	۱۷۸۵۴	۱۰۰۴۳	۱۶۹۴۱۵	۸۸۴۸	۱۳۲۶
۶۵۲۰۰	۷۱۳۴	۱۱۳۶۸۵	۲۴۲۴۳۵	-	۲۱۴۱۰	۱۶۸۱۵	۲۴۳۷۷۷	۹۹۴۴	۱۳۲۷

ساخت: بانک‌های استان اصفهان.

(واحد: میلیون ریال)

جدول ۳: توزیع اعتبارات اعطایی به بخش ساختمان و مسکن به وسیله بانک‌های تجاری و تخصصی در استان اصفهان

جمع	راه‌کارگران	ملت	کشاورزی	مسکن	سپه	تجارت	صنایع	ملی	بانک / سال
۹۹۱۴	۷۱۵	-	-	۲۱۴۳	۱۶۵۲	۱۴۲۹	۴۹۱۵	-	۱۳۶۳
۱۷۴۹۰	۲۶۹۴	۹۳۴	-	۴۸۱۲	۱۳۰۵	۱۳۴۴	۵۴۴۸	۹۱۳	۱۳۶۴
۳۰۴۷۳	۴۰۳۰	۱۶۰۸	-	۷۱۴۲	۱۲۵۳	۱۱۸۷	۱۱۰۲۵	۴۲۲۸	۱۳۶۵
۲۹۳۰۹	۱۱۱۹۶	۳۶۸۷	-	۱۰۳۶۵	۱۱۰۵	۱۹۷۷	۱۹۸۳۶	۲۱۱۴۳	۱۳۶۶
۸۸۶۳۸	۹۱۹۸	۴۶۰۹	-	۱۵۱۶۸	۱۵۹۷	۱۹۷۰	۲۵۷۸۸	۳۰۳۰۸	۱۳۶۷
۱۳۳۹۵۰	۱۸۰۰۳	۵۵۳۱	-	۲۷۱۶۷	۵۶۶۲	۴۹۱۶	۳۲۷۴۴	۳۹۹۲۷	۱۳۶۸
۱۸۲۶۱۲	۱۶۲۷۰	۶۳۶۱	-	۴۲۸۷۹	۸۹۵۷	۴۷۳۹	۴۶۳۲۹	۵۶۹۷۷	۱۳۶۹
۲۴۶۸۲۲	۸۹۱۷	۱۳۶۶۴	-	۷۲۰۸۶	۱۷۷۵۳	۶۳۸	۵۷۳۲۲	۷۰۸۸۲	۱۳۷۰
۴۱۷۷۱۷	۱۵۷۶۶	۱۸۸۵۷	-	۱۸۱۷۴۲	۲۳۸۳۶	۵۹۶۶	۷۰۳۳۶	۸۶۶۶۴	۱۳۷۱
۷۱۶۵۵۳	۸۸۳۱	۲۴۳۵۵	-	۴۵۲۰۲۲	۴۱۵۸۰	۴۵۵۵	۹۲۹۷۰	۹۳۲۴۰	۱۳۷۲
۴۶۱۲۷۵	۴۳۳۰۱	۴۹۳۶۳	-	۷۹۶۲۱	۳۴۶۱۵	۷۷۲۱	۱۲۷۰۱۰	۱۴۰۱۴۷	۱۳۷۳
۵۴۳۱۳۰	۴۱۱۵۳	۵۱۸۲۴	-	۱۱۰۲۸۳	۴۰۱۷۲	۱۲۳۲۵	۱۵۶۶۶۴	۱۴۶۱۱۰۹	۱۳۷۴
۷۷۸۵۳۸	۳۱۷۲۷	۶۹۰۴۸	-	۲۴۷۷۶۳	۴۲۶۰	۱۹۳۴۳	۱۹۶۰۴۶	۱۷۳۰۲۶۱	۱۳۷۵
۱۱۷۶۸۱۸	۴۶۴۵۴	۷۴۳۲۳	-	۴۶۵۳۷۷	۵۷۶۷۰	۲۲۹۳۲	۲۴۳۱۰۶	۲۷۵۹۵۶	۱۳۷۶
۱۶۰۸۹۸۲	۴۹۱۳۵	۸۹۷۱۱	-	۶۹۴۹۳	۷۸۹۴۰	۳۰۶۶۷	۲۹۴۴۹۷	۳۷۲۵۸۹	۱۳۷۷

منبع: بانک‌های استان اصفهان.

جدول ۴: توزیع اعتبارات اعطایی به بخش بازرگانی به وسیله بانک‌های تجاری و تخصصی در استان اصفهان

(واحد: میلیون ریال)

جمع	رقه‌کارگران	ملت	کشاورزی	مسکن	سپه	تجارت	صادرات	ملی	سال / بانک
۵۷۳۹۸	۲	۱۱۵۶	-	-	۹۳۷۶	۲۲۵۲	۱۸۹۴۲	۲۵۷۰	۱۳۱۳
۸۷۲۴۲	۱۲	۲۳۲۶	-	-	۱۱۰۰۷	۳۱۴۲	۳۱۰۶۳	۳۸۶۹۲	۱۳۲۴
۱۰۲۴۹۳	۱۱۹	۶۸۲۶	-	-	۱۲۴۳۶	۳۵۳۴	۳۳۳۰۹	۴۳۲۷۱	۱۳۲۵
۹۱۰۸۸	۴۶	۸۶۵۶	-	-	۱۲۷۴۸	۳۶۵۸	۳۰۶۷۵	۳۵۳۰۵	۱۳۲۶
۸۳۱۱۴	۱۴۵	۱۰۸۲۰	-	-	۸۱۴۲	۵۵۶۹	۲۸۶۱۸	۳۰۰۱۹	۱۳۲۷
۹۲۸۹۰	۱۱۰	۱۲۹۸۴	-	-	۱۲۹۹۱	۱۱۴۰۷	۳۸۸۸۲	۱۵۵۶۶	۱۳۲۸
۱۱۵۵۸۲	۱۲۹	۱۴۹۳۲	-	-	۱۳۷۳۲	۱۱۵۲۰	۴۳۲۴۹	۳۰۴۴۹	۱۳۲۹
۱۶۳۷۱۶	۳۵۱	۲۰۹۶۳	-	-	۲۴۵۹۶	۱۳۳۸۵	۴۹۰۶۶	۵۶۲۵۷	۱۳۳۰
۲۰۱۳۹۰	۱۲۳۳	۳۰۷۲۸	-	-	۲۵۱۹۸	۱۳۳۷۶	۶۵۶۰۴	۶۵۲۴۹	۱۳۳۱
۲۲۵۰۷۶	۱۵۹۲	۴۱۱۱۹	-	-	۲۹۶۲۵	۱۲۰۴۶	۷۳۴۵۶	۶۷۲۴۰	۱۳۳۲
۲۱۹۶۲۸	۱۸۲۲	۴۱۲۷۹	۲۷۸۴	-	۴۸۴۶۶	۱۵۵۹۴	۸۴۰۶۸	۷۶۶۰۵	۱۳۳۳
۳۱۲۰۶۷	۲۷۷۴	۵۴۴۶۶	۸۵۴۲	-	۵۳۱۸۲	۱۲۹۰۴	۹۶۷۸۱	۸۳۴۳۷	۱۳۳۴
۳۵۵۵۷۹	۳۳۲۵	۷۲۵۰۰	۱۸۰۵۹	۲۴۲	۵۸۹۷۰	۱۴۲۹۴	۱۰۶۳۴۱	۱۱۱۸۰۸	۱۳۳۵
۴۱۱۷۸۴	۳۶۶۵	۵۸۷۹۸	۴۱۰۹۵	۸۰۷	۶۸۹۳۵	۱۷۵۷۵	۱۳۴۰۰۲	۱۳۶۹۴۷	۱۳۳۶
۶۶۴۵۸۳	۴۷۶۵	۷۳۲۴۰	۵۴۴۷۵	۲۸۵۸	۹۳۵۶۰	۱۹۶۱۷	۲۰۷۳۸۲	۱۶۵۶۸۶	۱۳۳۷

منبع: بانک‌های استان اصفهان.

۱۰۲ پژوهش‌ها و سیاست‌های اقتصادی

واحد: میلیون ریال

جدول ۵: توزیع اعتبارات اطلاعاتی به‌پیش‌صنعت و معدن به‌وسیله بانک‌های تجاری و تخصصی در استان اصفهان

جمع	رشاءکارگران	مات	کشاورزی	مسکن	سپه	تجارت	صادرات	ملی	بانک	سال
۲۴۱۸۵	-	۱۶۷۵	-	-	۳۱۰۰	۴۷۹۸	۵۷۸۷	۹۰۷۵	۱۳۶۳	۱۳۶۳
۲۳۳۱۷	-	۲۰۹۸	-	-	۴۳۱۶	۵۷۲۲	۱۰۱۳۸	۴۳	۱۳۶۴	۱۳۶۴
۳۱۳۹۴	-	۳۵۹۲	-	-	۱۲۱۳	۶۸۰۹	۱۳۶۹۵	۶۰۳۵	۱۳۶۵	۱۳۶۵
۶۱۲۰۹	۱۴۰	۵۹۴۲	-	-	۱۱۶۸۵	۶۲۴۷	۲۳۱۰۵	۱۵۰۹۰	۱۳۶۶	۱۳۶۶
۸۵۱۹۶	۱۶۵	۷۴۲۷	-	-	۱۷۷۵۹	۸۹۸۴	۷۵۸۹۲	۲۴۹۶۹	۱۳۶۷	۱۳۶۷
۱۳۵۷۶۲	۷۶۴	۸۹۱۲	-	-	۲۵۳۴۷	۱۳۹۴۴	۴۲۷۰۴	۴۴۰۹۱	۱۳۶۸	۱۳۶۸
۲۳۷۹۸۶	۷۷۴۹	۱۰۲۴۹	-	-	۳۸۷۲۹	۲۱۰۸۲	۵۶۴۴۴	۱۱۸۷۲۳	۱۳۶۹	۱۳۶۹
۳۳۳۶۰۷	۱۸۶۰	۳۰۱۷۳	-	-	۵۵۱۳۲	۲۵۱۱۰	۱۰۸۶۳۵	۲۱۳۶۹۷	۱۳۷۰	۱۳۷۰
۵۳۳۶۱۷	۲۹۳۴	۴۰۷۵۰	-	-	۸۰۸۹۳	۲۹۲۸۴	۱۱۱۱۶۰	۲۶۸۶۵۱	۱۳۷۱	۱۳۷۱
۶۱۳۵۱۶	۶۹۶۴	۵۴۳۱۹	-	-	۸۷۸۴۴	۳۷۷۰۲	۱۴۰۹۵۲	۳۳۵۷۸۵	۱۳۷۲	۱۳۷۲
۷۷۲۹۶۵	۸۴۱۰	۷۰۷۶۴	-	-	۱۱۸۸۷۵	۳۳۵۸۲	۱۹۷۰۵۹	۳۴۳۲۷۵	۱۳۷۳	۱۳۷۳
۹۰۸۵۱۵	۷۱۸۲	۹۳۲۷۴	-	-	۱۲۰۲۸۳	۵۳۰۶۲	۲۳۳۹۴۲	۴۰۰۷۶۲	۱۳۷۴	۱۳۷۴
۱۰۸۸۶۹۱	۱۳۹۵۶	۱۲۳۲۸۷	-	-	۱۲۹۵۰۱	۵۷۵۱۵	۲۸۵۵۲۲	۴۷۷۹۱۰	۱۳۷۵	۱۳۷۵
۱۲۷۴۰۰۶	۱۲۸۸۲	۱۷۲۱۴۷	-	-	۱۵۴۴۲۲	۷۵۳۶۹	۳۹۳۷۷۳	۴۶۵۵۶۳	۱۳۷۶	۱۳۷۶
۱۶۵۹۴۲۵	۱۸۴۵۱	۲۶۸۵۷۵	-	-	۱۷۸۰۴۸	۹۸۱۳۴	۵۲۷۰۱۳	۵۶۹۲۰۴	۱۳۷۷	۱۳۷۷

منبع: بانک‌های استان اصفهان

چگونگی تخصیص اعتبارات بانک‌های صنعتی ... ۱۰۳

جدول ۶: مانده تسهیلات اعطایی به بخش غیردولتی به وسیله بانک‌های تجاری و تخصصی در استان اصفهان، ۷۲-۱۳۶۳

(در واحد ملیون ریال)

۱۳۷۲	۱۳۷۱	۱۳۷۰	۱۳۶۹	۱۳۶۸	۱۳۶۷	۱۳۶۶	۱۳۶۵	۱۳۶۴	۱۳۶۳	بخش‌های				
										مبلغ	درصد			
۱۰/۵	۲۰۰۶۱۴	۱۱/۱	۱۵۱۲۹۸	۱۲/۵	۲۱۲۷۲	۱۳/۳	۴۱۴۷	۱۰/۳	۲۱۰۲۸	۱۱۴۰۵	۴/۹	۳۷۸۴	اقتصادی	
۳۴/۸	۱۱۳۵۱۱	۳۳/۵	۲۴۷۹۸۱	۲۰/۳	۱۳۵۷۱۲	۲۷/۴	۵۵۱۹۹	۳۳/۹	۱۱۲۰۹	۲۲۳۱۷	۲۴/۷	۲۴۱۸۵	کناورزی	
۱۱/۸	۲۶۵۰۷۶	۱۳/۸	۲۰۱۳۹۰	۱۳/۸	۱۶۵۵۸۲	۲۵/۷	۸۱۰۸۸	۲۵/۷	۹۱۰۸۸	۸۷۲۲	۵۸/۷	۵۷۳۹۸	صنعت و معدن	
۳۷/۶	۷۱۵۵۴	۳۰/۳	۴۱۲۷۱۷	۲۲/۴	۱۸۳۱۱۲	۲۷/۲	۱۹۴۰۹	۱۶/۴	۳۰۳۷۳	۱۷۴۹۰	۱۰/۲	۹۹۱۴	بازرگانی	
۱/۳	۲۵۱۲۸	۰/۷	۹۵۲۷	۱/۳	۷۸۱۹	۲/۷	۳۷۷۲	۲/۳	۴۴۷۴	۳/۱	۲۵۵۵	۰/۴	۴۰۰	ساختن و مسکن
۴	۷۱۱۸۴	۳	۵۶۱۱۰	۳/۸	۱۱۱۱۱۱	۱/۴	۳۲۰۳	۰/۲	۶۶۹	۲۵۲	۱/۱	۱۱۱۹	قرض الحسنه	
۱۰۰	۱۹۰۷۱۲۱	۱۰۰	۳۳۳۲۱۴	۱۰۰	۳۵۰۲۵۸	۱۰۰	۳۱۱۰۷۲	۱۰۰	۱۸۸۲۳۸	۱۰۰	۱۴۳۲۱۲	۱۰۰	۹۷۸۰۰	سایر
													جمع	

مآخذ: بانک‌های استان اصفهان.

ادامه جدول ۶: مانده تسهیلات اعطایی به بخش غیردولتی به وسیله بانک‌های تجاری و تخصصی در استان اصفهان، ۷۷-۱۳۷۳ (واحد: میلیون ریال)

بخش‌های اقتصادی	۱۳۷۳		۱۳۷۴		۱۳۷۵		۱۳۷۶		۱۳۷۷	
	مبلغ	درصد	مبلغ	درصد	مبلغ	درصد	مبلغ	درصد	مبلغ	درصد
کشاورزی	۲۴۱۱۱۴	۱۳	۲۹۴۸۳۹	۱۳/۲	۳۴۱۸۸۱	۱۲/۱	۴۲۲۹۲۵	۱۲	۱۵۵۲۰۰	۱۳/۳
صنعت و معدن	۷۷۲۹۹۵	۴۱/۵	۹۰۸۵۱۵	۴۰/۶	۱۰۸۸۹۹۱	۲۸/۴	۱۲۷۴۰۰۹	۳۵/۲	۱۵۹۴۲۵	۳۳/۸
بازرگانی	۲۶۹۹۲۸	۱۴/۴	۳۱۲۰۶۷	۱۴	۳۵۵۵۷۹	۱۳/۶	۴۱۱۷۸۴	۱۲/۸	۱۲۳۵۹۳	۱۲/۷
ساخت‌ها و مسکن	۴۱۱۲۷۵	۲۴/۸	۵۴۳۱۳۰	۲۴/۳	۷۷۵۵۳۸	۲۷/۴	۱۱۷۶۸۱۸	۳۲/۵	۱۶۰۸۹۸۲	۳۲/۸
قرض‌الحسنه	۳۱۹۹۵	۱/۹	۳۷۸۲۲	۱/۷	۵۷۴۷۰	۲	۴۳۷۸۷	۱/۲	۷۸۰۸۹	۰/۶
سایر	۸۲۰۹۱	۴/۴	۱۲۹۹۲۲	۶/۲	۱۸۵۹۶۶	۶/۵	۲۲۷۰۱۸	۶/۳	۲۲۳۰۴۹	۶/۸
جمع	۱۸۹۲۷۶۸	۱۰۰	۲۲۳۵۹۹۵	۱۰۰	۲۸۲۷۸۳۵	۱۰۰	۳۶۱۸۳۴۸	۱۰۰	۴۹۰۹۲۷۸	۱۰۰

منبع: بانک‌های استان اصفهان.

جدول ۷: مانده تسهیلات اعطایی به بخش غیردولتی به وسیله بانک‌های تجاری و تخصصی در استان اصفهان، ۱۳۶۳-۷۲

(واحد: ملیون ریال)

رشد متوسط	۱۳۷۲		۱۳۷۰		۱۳۶۹		۱۳۶۸		۱۳۶۷		۱۳۶۶		۱۳۶۵		۱۳۶۴		۱۳۶۳		بانک
	درصد	مبلغ	درصد	مبلغ	درصد	مبلغ	درصد	مبلغ	درصد	مبلغ	درصد	مبلغ	درصد	مبلغ	درصد	مبلغ	درصد	مبلغ	
۳۰/۲	۱۹/۶	۳۷۲۳۵۱	۲۱/۶	۲۹۳۹۸۸	۲۵/۲	۲۵۶۶۲۸	۲۷/۴	۱۳۶۹۳۴	۳۲/۳	۹۶۳۸۸	۳۲/۶	۸۵۵۷۹	۳۵/۴	۲۱۷۹۳	۳۵/۴	۵۰۲۲۸	۳۷/۷	۲۳۲۵۳	صادرات
۱۲/۸	۳	۵۷۱۲۲	۳/۷	۵۰۲۵۹	۴/۶	۴۳۳۶۹	۵/۹	۳۹۰۲۴	۵/۵	۱۷۲۵۸	۴/۹	۱۲۴۴۲	۶/۳	۱۱۹۳۶	۷/۶	۱۰۸۳۴	۹/۳	۹۰۲۲	تجارت
۴۲/۲	۱/۱	۱۸۴۳۵	۱/۷	۲۲۱۰	۱/۲	۱۲۴۹۳	۳/۲	۲۰۷۰۴	۳/۷	۱۱۷۷۵	۴/۵	۱۱۵۰۸	۲/۲	۴۱۹۸	۱/۹	۲۳۳۷	۰/۸	۷۷۹	رفاه کارگران
۳۱/۷	۹/۸	۱۸۳۸۰۳	۱۲	۱۶۶۱۵۴	۱۱/۳	۱۱۳۱۵۲	۱۰/۷	۷۰۶۴۷	۹/۹	۳۰۹۹۰	۱۰/۷	۲۳۳۷۴	۱۰/۸	۴۰۳۵۷	۱۱/۸	۱۶۹۲۹	۱۶	۱۵۱۷۴	سپه
۳۲/۹	۵/۸	۱۱۰۵۸۸	۵/۸	۷۸۵۰۲	۶	۶۰۷۵۱	۵/۶	۳۷۱۴۴	۵/۹	۲۱۷۵۱	۷/۴	۲۲۹۰۸	۶/۱	۱۵۴۴۷	۵/۸	۱۰۴۳۳	۷/۳	۱۰۳۵۹	کشاورزی
۷۸/۳	۲۴/۲	۴۱۱۲۸	۱۳/۶	۱۸۴۴۲	۷/۱	۷۲۵۴۲	۹/۶	۴۳۳۲۵	۶/۲	۳۷۳۳۸	۴/۹	۱۵۴۴۷	۵/۸	۱۰۴۳۳	۷/۳	۱۰۳۵۹	۸/۷	۸۵۵۹	مسکن
۵۴/۷	۶/۹	۳۳۱۵۲	۷/۳	۱۰۰۱۴۲	۷/۱	۷۱۷۶۶	۵/۱	۳۴۰۴۲	۶/۵	۳۶۶۰۳	۷/۹	۴۶۳۶۹	۷/۷	۱۹۷۲۵	۸/۸	۱۲۴۲۵	۴/۸	۶۸۱۴	ملک
۴۱/۱	۲۹/۶	۵۶۵۱۸	۳۳/۵	۳۷۰۷۶۷	۳۷/۵	۳۷۹۷۳۰	۳۵/۵	۳۲۳۳۷۱	۲۶/۳	۱۱۸۶۵۱	۲۸/۵	۷۲۲۸۵	۲۸/۷	۵۴۰۲۴	۲۷/۷	۳۹۳۷۰	۳۶/۱	۲۵۳۵۰	ملی
۳۸/۹	۱۰۰	۱۵۰۷۲۱	۱۰۰	۱۳۳۲۱۴	۱۰۰	۱۱۱۵۲۴	۱۰۰	۶۵۰۳۵۸	۱۰۰	۴۱۰۷۴	۱۰۰	۲۵۵۰۷۲	۱۰۰	۱۸۸۷۲۸	۱۰۰	۱۴۲۲۲۲	۱۰۰	۹۷۸۰۰	جمع

ساخته: بانک‌های استان اصفهان.

ادامه جدول ۷: مانده تسهیلات اعطایی به بخش غیر دولتی به وسیله بانک‌های تجاری و تخصصی در استان اصفهان، ۷۷-۱۳۷۳ (واحد: میلیون ریال)

۱۳۷۷		۱۳۷۶		۱۳۷۵		۱۳۷۴		۱۳۷۳		بانک
درصد	مبلغ	درصد	مبلغ	درصد	مبلغ	درصد	مبلغ	درصد	مبلغ	
۲۶/۴	۱۲۹۵۶۱۴	۲۶/۹	۹۷۳۹۶۹	۲۷/۶	۷۸۲۹۴۲	۲۸/۲	۶۲۹۵۳۰	۲۸/۱	۵۲۲۳۹۸	صادرات
۳/۹	۱۹۲۵۶۴	۳/۸	۱۳۷۲۰۲	۳/۷	۱۰۶۱۸۱	۴/۱	۹۱۰۲۱	۳/۵	۶۱۱۳۷	تجارت
۱/۶	۸۰۸۲۵	۱/۹	۶۷۶۴۹	۲/۳	۶۵۰۹۷	۲/۱	۴۷۵۱۱	۲/۶	۴۸۵۸۳	رفاه کارگران
۷/۸	۳۸۱۹۵۸	۸/۳	۲۹۸۸۸۰	۸/۵	۲۴۲۰۸۳	۱۰/۲	۲۲۷۲۸۲	۱۱/۴	۲۲۲۲۱۸	سپه
۵/۹	۷۸۹۹۱۰	۶/۲	۲۲۴۴۳۲	۵/۳	۱۵۱۸۲۲	۶/۴	۱۴۳۷۷۵	۶/۸	۱۲۵۵۱۷	کتابداری
۱۴/۳	۷۰۴۱۷۷	۱۳	۴۶۸۸۷۰	۸/۸	۲۴۸۶۸۰	۵	۱۱۰۰۹۹۱	۴/۳	۸۰۱۸۶	مسکن
۱۲/۳	۵۹۸۱۸۵	۱۰/۷	۳۸۱۱۸۸	۱۲/۲	۳۴۵۳۴۱	۱۱/۶	۲۵۹۱۲۳	۱۰/۵	۱۹۲۵۶۷	ملات
۲۷/۸	۱۳۶۶۰۹۵	۲۹/۲	۱۰۶۱۱۵۸	۳۱/۶	۸۹۵۷۸۹	۲۲/۴	۷۷۷۲۲۹	۳۲/۸	۶۱۲۲۶۲	ملی
۱۰۰	۴۹۰۹۳۲۸	۱۰۰	۳۶۱۸۳۴۸	۱۰۰	۷۸۳۷۸۳۵	۱۰۰	۲۲۳۵۹۹۵	۱۰۰	۱۸۶۳۷۶۸	جمع

منبع: بانک‌های استان اصفهان.

جدول ۸: نسبت مانده تسهیلات اعطایی بخش غیردولتی به‌وسیله بانک‌های تجاری و تخصصی در استان اصفهان به‌کل کشور، ۱۳۷۷-۱۳۶۳ (واحد: میلیارد ریال)

مانده تسهیلات	۱۳۶۳	۱۳۶۴	۱۳۶۵	۱۳۶۶	۱۳۶۷	۱۳۶۸	۱۳۶۹	۱۳۷۰	۱۳۷۱	۱۳۷۲	۱۳۷۳	۱۳۷۴	۱۳۷۵	۱۳۷۶
۱. استان اصفهان	۹۷/۸	۱۴۴/۳	۱۸۸/۷	۲۵۵/۱	۳۱۱/۱	۴۵۰/۳	۶۶۰/۵	۱۰۱۱/۶	۱۳۶۳/۴	۱۹۰۷/۱	۱۸۶۳/۸	۲۳۳۵/۸	۲۸۳۷/۸	۳۶۱۸/۴
۲. کل کشور	۷۴۲/۸	۱۸۷۱/۸	۲۸۰۳/۶	۳۹۳/۹	۵۶۳۵/۸	۷۶۱۳/۱	۱۱۲۲/۱	۱۸۲۹۷/۴	۲۳۵۸۹/۸	۲۷۳۲۹/۴	۳۳۰۴۵/۴	۴۰۹۱۷/۸	۵۲۰۷/۱	۶۱۳۲۴/۴
نسبت ۲ به ۱	۱۳/۱	۷/۷	۶/۷	۶/۵	۵/۸	۵/۹	۵/۹	۵/۵	۵/۸	۷	۵/۶	۵/۵	۵/۳	۵/۸

مآخذ

- بانک مرکزی جمهوری اسلامی ایران، گزارش اقتصادی و ترازنامه، ۱۳۶۳ لغایت ۱۳۷۷.
- قانون عملیات بانکی بدون ربا مصوب شهریور ۱۳۶۲.
- آیین‌نامه اجرائی قانون عملیات بانکی بدون ربا مصوب هیأت وزیران.
- دستورالعمل‌های اجرائی قانون و آیین‌نامه اجرائی قانون عملیات بانکی بدون ربا، مصوب شورای پول و اعتبار.
- مبانی فقهی بانکداری اسلامی (براساس فتوای حضرت امام خمینی «قدس سره»).
- هدایتی، علی‌اصغر، علی‌اصغر سفری، و حسن کلهر، عملیات بانکی داخلی (تخصیص منابع)، چاپ اول، زمستان ۱۳۶۷.
- مظهری، مرتضی، ربا، بانک، بیمه، انتشارات صدرا.
- اداره بررسی‌های اقتصادی بانک مرکزی جمهوری اسلامی ایران، «نگاهی اجمالی به سیاست‌های پولی بعد از انقلاب»، اردیبهشت ۱۳۶۲.
- مجموعه سخنرانی‌ها و مقالات ارائه شده در سومین و چهارمین سمینار بانکداری اسلامی، شهریور ۱۳۷۱ و ۱۳۷۲.
- بانک مرکزی جمهوری اسلامی ایران، «اطلاعات کلی و عمومی در باره عملیات بانکی بدون ربا»، اداره آموزش و مطالعات.
- نیلی، مسعود، اقتصاد ایران، مؤسسه عالی پژوهش در برنامه‌ریزی و توسعه.
- رزاقی، ابراهیم، اقتصاد ایران، نشر نی.
- بانک مرکزی جمهوری اسلامی ایران، «مجموعه مقررات ناظر بر امور بانک‌ها».
- بانک مرکزی جمهوری اسلامی ایران، «بررسی نظری ابزار سیاست پولی و اعتباری در نظام بانکداری»، اسفند ۱۳۶۴.